

ingediend op **1795** (2022-2023) – Nr. 1
14 juli 2023 (2022-2023)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
uitgebracht door Katia Segers, Filip Brusselmans en Cathy Coudyser

over de schenkingen
aan het Koninklijk Museum
voor Schone Kunsten Antwerpen (KMSKA)

Samenstelling van de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media:

Voorzitter: Meyrem Almaci.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Marius Meremans, Freya Perdaens, Wilfried Vandaele, Manuela Van Werde;
Filip Brusselmans, Johan Deckmyn, Klaas Sloomans;
Karin Brouwers, Orry Van de Wauwer;
Steven Coenegrachts, Stephanie D'Hose;
Meyrem Almaci, Jeremie Vaneekhout;
Hannes Anaf.

Plaatsvervangers:

Andries Gryffroy, Kathleen Krekels, Philippe Muyters, Kris Van Dijck, Karl Vanlouwe;
Immanuel De Reuse, Jan Laeremans, Ilse Malfroot;
Maaïke De Rudder, Tinne Rombouts;
Els Ampe, Bart Tommelein;
Björn Rzoska, Tine Van den Brande;
Katia Segers.

Toegevoegde leden:

Onno Vandewalle.

INHOUD

I.	Toelichting	4
1.	Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen	4
2.	Eigen Vermogen KMSKA	8
3.	Jan Ceuleers en Geert Sels.....	12
4.	Alain-Laurent Verbeke	17
II.	Bespreking.....	21
1.	Vragen en opmerkingen uit de commissie	21
1.1.	Stephanie D’Hose.....	21
1.2.	Filip Brusselmans	23
1.3.	Katia Segers.....	25
1.4.	Karin Brouwers	26
1.5.	Cathy Coudyser	27
1.6.	Meyrem Almaci	29
2.	Antwoordenronde	30
2.1.	KMSKA en Eigen Vermogen KMSKA	30
2.2.	Alain-Laurent Verbeke	38
2.3.	Jan Ceuleers.....	40
2.4.	Aanvullende vragen en antwoorden.....	41
	Gebruikte afkortingen.....	46

Op donderdag 15 juni 2023 hield de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media een hoorzitting over de schenkingen aan het KMSKA.

I. Toelichting

1. Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen

Luk Lemmens, voorzitter van de raad van bestuur, KMSKA: 'Wat heeft het KMSKA met de erfenis van Gigi gedaan?' is de titel van het artikel van Geert Sels in De Standaard van 15 mei 2023. Hierin poneert Jan Ceuleers verschillende aantijgingen en zelfs strafbare feiten ten aanzien van het KMSKA. De directeur van het KMSKA wordt in het artikel onvolledig en uit de context geciteerd. Er wordt naar ons aanvoelen een schadelijk beeld gecreëerd van de manier waarop het KMSKA het legaat-Lens-Ghesquière heeft bejegend. De bal gaat dus aan het rollen.

Er volgt een tweede artikel met de kop 'Politici vragen meer uitleg van KMSKA over legaat diamantairsweduwe'. De in het artikel geciteerde personen gaan voort op wat ze in de krant hebben gelezen. Rechtstreeks bij het KMSKA is er geen informatie opgevraagd.

Minister-president Jan Jambon geeft twee weken geleden een eerste keer bijkomende duiding in de commissie Cultuur (*Vragen om uitleg* VI.Parl. 2022-23, nr. 2615, 2621 en 2394). Het museum had toen al gevraagd om zelf duiding te mogen geven wegens de techniciteit van het dossier. Maar ook op die vraag is de commissie niet ingegaan. Er bleven vragen komen. Vandaag krijgen we als museum voor de eerste keer zelf de kans om toelichting te geven, maar ondertussen is de imago schade gecreëerd.

Sta ons toe te zeggen dat we deze gang van zaken erg betreuren. Het KMSKA is een extern verzelfstandigd agentschap met een raad van bestuur, met zeven bestuurders die via de politiek een mandaat kregen. Er zijn ook vier onafhankelijke bestuurders en twee regeringscommissarissen. De raad van bestuur volgt nauwgezet de dagelijkse werking van het KMSKA op en werd over het verontrustende krantenartikel niet eerder door de commissie bevraagd. Dank dat we hier vandaag wel het woord mogen nemen. Omdat we als eersten spreken, hopen we dat we bij nieuwe elementen die uit de betogen van de andere sprekers naar voren komen, de kans krijgen op een wederwoord.

Het KMSKA heeft een sterke traditie op het vlak van schenkingen. Meer dan 40 procent van de collectie is afkomstig van schenkingen en legaten. Sinds de heropening zijn de schenkingen in aantal toegenomen. Ondanks de negatieve berichtgeving ontving het museum de voorbije weken nog drie nieuwe belangrijke schenkingen. We hopen dit ook zo te kunnen houden.

Als een van de weinige musea in Vlaanderen en misschien wel in de wereld heeft het KMSKA geen eigen aankoopbudget. Dat is onze handicap. Des te meer zijn de goede banden die het museum onderhoudt met verzamelaars en schenkers, van zeer groot belang voor de verdere groei van de collectie. Een sterke reputatie van het KMSKA op dat vlak werd de voorbije weken te grabbel gegooid door enkelingen. We hopen nu met de toelichting van vandaag de commissie ervan te kunnen overtuigen dat het KMSKA deze schenking met de nodige zorg heeft behandeld. De commissie heeft ook Bruno Claesen uitgenodigd om de rol van het Eigen Vermogen toe te lichten. Hij spreekt zoals door de voorzitter is bepaald, na ons. Wij zullen daarom meteen overgaan tot de repliek op de aantijgingen die in de pers zijn geschreven.

Mevrouw Ghesquière onderhield erg nauwe banden met het KMSKA. Ze bezocht het museum frequent en steunde actief de werking van het restauratieatelier. Ze

ondersteunde met veel enthousiasme meerdere restauraties van oude meesters. Die band is blijven bestaan tot aan het einde van haar mooie en lange leven. In de laatste jaren voor haar heengaan zag ze nog maar een handvol mensen. Paul Huvenne, voormalig algemeen directeur, en Yolande Deckers, hoofd Collectiebehoud en -beheer, waren twee van die nauwe contacten, in wie ze alle vertrouwen had.

Op verschillende momenten in haar leven heeft mevrouw Ghesquière testamenten opgemaakt. In haar laatste en definitieve testament van 10 december 2010 heeft ze al haar vorige testamenten herroepen. Het KMSKA werd erin aangeduid als algemeen legataris. Mevrouw Ghesquière gaf dus haar volle vertrouwen aan het museum. Ze maakte bij leven meermaals duidelijk dat ze verheugd was een wezenlijke bijdrage te kunnen blijven leveren aan de goede werking van het KMSKA. Dat wilde ze ook bestendigen na haar dood. Mevrouw Gilberte Ghesquière is op 20 december 2017 overleden.

Voor de goede orde: in december 2017 was Manfred Sellink niet enkel algemeen directeur van het KMSKA, maar in die hoedanigheid ook voorzitter van het Eigen Vermogen van het KMSKA. De schenking kwam binnen in de schoot van het Eigen Vermogen. Ik wil ook benadrukken dat het KMSKA in 2017 nog een dienst met afzonderlijk beheer was, die ressorteerde onder het Departement Cultuur, Jeugd en Media. Pas in januari 2020 werd de vzw KMSKA operationeel.

Vandaag voert Carmen Willems het woord. Zij is eind 2017 aangesteld als zakelijk directeur van het museum en werd in 2020 door de raad van bestuur aangeduid als algemeen directeur, na het vertrek van Manfred Sellink. Carmen Willems heeft de afhandeling van het legaat vanaf de zijlijn wel gevolgd. Ik stel dan ook voor dat zij de verdere toelichting geeft.

Carmen Willems, algemeen directeur, KMSKA: Om te beginnen wil ik heel graag duidelijk stipuleren dat het KMSKA als algemeen legataris de uiterste wilsbeschikking van mevrouw Ghesquière op een zo realistisch mogelijke manier tot uitvoering heeft gebracht. We hebben niet zomaar naar de geest van het testament gehandeld, zoals geïnsinueerd is. We hebben op alle punten waar dat mogelijk was, wel degelijk naar de letter van het testament gehandeld.

In alle transparantie en openheid werd informatie, zelfs vertrouwelijke informatie, overgemaakt aan de heer Ceuleers en later ook aan de heer Sels. Deze informatie werd deels bewust in de verkeerde context gebruikt. Dat zal uit ons verdere betoog blijken.

Ondanks de intimiderende stijl van de heer Ceuleers – zo ging hij er tijdens een eerste contact met mijn collega meteen prat op Catherine de Zegher van het MSK Gent ten val te hebben gebracht – zijn we in alle openheid en met het volste respect met hem blijven communiceren.

Ons eerste contact dateert van december 2022, nadat Jan Ceuleers zich eerst tot Bruno Claesen had gericht. Ik wil ook even aanstippen dat de heer Ceuleers lid is van de Topstukkenraad en in die hoedanigheid de aankoopdossiers van het KMSKA mee beoordeelt. Van meet af aan voelden we een duidelijke vooringenomenheid, die we moeilijk konden plaatsen. In willekeurige volgorde ga ik in op de aantijgingen.

Ten eerste is er sprake van de oprichting van het fonds-Lens-Ghesquière. Mevrouw Ghesquière maakte haar roerende en onroerende goederen in 2010 met kennis van zaken over aan het zogenaamde patrimonium van het KMSKA. Ze sprak meermaals en uitvoerig over haar intenties om te schenken aan het KMSKA. Ze werd door Paul Huvenne geïnformeerd over de werking van het KMSKA – zoals de voorzitter van de raad van bestuur heeft uitgelegd, was dat toen nog een DAB binnen

de Vlaamse overheid – en over de werking van het Eigen Vermogen, een aparte juridische entiteit sui generis.

Mevrouw Ghesquière was op de hoogte van de verwevenheid van het KMSKA, het Eigen Vermogen en de Vlaamse overheid. Er werd met haar afgesproken dat haar schenkingen zouden binnenkomen in de schoot van het Eigen Vermogen van het KMSKA, dat ze in haar testament het patrimonium noemt. Dat Eigen Vermogen is een afzonderlijk orgaan, precies opgericht om schenkingen en andere ontvangsten te kunnen ontvangen en beheren. Binnen dat Eigen Vermogen werden de liquide middelen van de schenking benoemd als fonds-Lens-Ghesquière, volledig volgens de wil van mevrouw Ghesquière. De kunstobjecten zijn meteen ingeschreven in de collectiecatalogus van het KMSKA, onder de noemer fonds-Lens-Ghesquière, ook volledig volgens de wil van mevrouw Ghesquière. Dit hebben we niet pas nu gedaan, zoals beweerd wordt. Dit hebben we meteen gedaan.

Het principe van de handgift met betrekking tot de schenkingen die bij het KMSKA voor de Vlaamse overheid binnenkomen, was bij mevrouw Ghesquière goed gekend. Voor degenen die hiervan minder op de hoogte zijn: de volledige collectie, dus ook alle schenkingen aan het KMSKA sedert zijn oprichting, zijn altijd via handgift aan de Vlaamse overheid overgemaakt. Dat is vast beleid.

Hierbij is het belangrijk te stipuleren dat die middelen geormerkt worden voor het KMSKA. De heer Ceuleers beweert te weten dat mevrouw Ghesquière een fonds bedoelde naar het model van de Koning Boudewijnstichting. Dat is niet waar. Mevrouw Ghesquière heeft daarover nooit met de heer Ceuleers gesproken. Ze heeft zich door het KMSKA uitvoerig laten informeren en wist zeer duidelijk wat er zou gebeuren. Er wordt in het testament ook niet bepaald dat dit fonds een aparte juridische entiteit moest zijn, los van het Eigen Vermogen. Wel integendeel. Mevrouw Ghesquière wilde net dat alles in de schoot van het Eigen Vermogen gebeurde, en heeft juist geen externe testamentuitvoerder aangeduid, in tegenstelling tot eerdere testamenten.

Een fonds heeft juridisch geen vaste invulling. Het kan een stichting zijn, een vzw of een andere structuur. Zoals ik al zei, is het Eigen Vermogen een afzonderlijk orgaan sui generis, met een duidelijke structuur dat door een bestuurscomité wordt aangestuurd. De bestuurders waken erover dat de wensen van de erflaters worden gerespecteerd. Een fonds binnen een organisatie als de Koning Boudewijnstichting werkt exact op dezelfde manier. Ook die info deelden we met de heren Ceuleers en Sels.

Dan kom ik tot de zogenaamde verkeerde schattingen. Mijn betoog wordt nu onvermijdelijk wat technisch, waarvoor mijn excuses. Voor de waardebepalingen volgt het KMSKA de SPECTRUM-voorschriften. SPECTRUM is de internationale standaard voor collectiemanagement. Door de aard van onze werken kennen onze curatoren zelf enkel en alleen waarde toe voor verzekerings- en indenniteitsdoeleinden van de eigen collectie. Om ethische redenen en uit aansprakelijkheidsoverwegingen doen we geen waardebeoordeling voor commerciële organisaties of particulieren die daarom vragen. Indien wij een object in bruikleen nemen van een particulier of een ander museum, zal er altijd een overleg plaatsvinden om een tot voor alle partijen aanvaarde waardebeoordeling te komen.

Hoe moeten we dat dan zien in het licht van een schenking? Het is zonder meer duidelijk dat de objecten die via een schenking in een museum belanden, niet beschouwd horen te worden als activa die door verkoop te gelde kunnen worden gemaakt. Dat is een heel belangrijke zin. De bedoeling is immers duidelijk: ze moeten te allen tijde in de collectie van het museum opgenomen blijven. Die logica werd ook onderschreven door de Vlaamse Belastingdienst bij het bepalen van de successierechten. Bijgevolg werden de successierechten niet berekend op de per definitie speculatieve of volatiele marktwaarde, maar op de verzekeringswaarde.

Indien de speculatieve marktwaarde die de heer Ceuleers heeft opgeworpen, zou gehanteerd geweest zijn, zouden de liquide middelen die in het legaat aanwezig waren, zelfs ontoereikend geweest zijn om de successierechten te betalen.

Even terug naar de berichtgeving. Het artikel creëert bewust spraakverwarring over de zogenaamde waarde van de collectie die ons geschonken is. Ik wil nogmaals benadrukken dat die waarden inderdaad kunnen verschillen. Wij hebben nooit over een marktwaarde gesproken met de heer Ceuleers, zoals nochtans wel geïnsinuerd wordt. Bij het bepalen van de verzekeringswaarde in musea worden andere criteria gehanteerd. Er wordt bijvoorbeeld rekening gehouden met standplaats, presentatie, conditie en beveiligingsmaatregelen. In een museale omgeving kunnen op dat vlak uiteraard zeer goede garanties worden gegeven. Onze eigen curatoren hebben voor de eigen werking – dus voor verzekerings- en indemniteitsdoeleinden – meestal de nodige kennis in huis om die waardebepalingen te doen. Indien de kennis niet in eigen huis aanwezig is, bijvoorbeeld voor objecten buiten ons expertiseveld, wordt bij collega-curatoren aangeklopt. Dat gebeurde overigens ook voor een aantal objecten uit de collectie-Lens-Ghesquière. Ik hoop dat het hiermee duidelijk is dat wij voor het bepalen van verzekeringswaarde geen beroep wensen en zelfs kunnen doen op kunsthandelaren, die per definitie zelf belanghebbend zijn. Dat zou pas indruisen tegen alle internationale standaarden. Verzekeringswaarden worden anders bepaald dan marktwaarde. Die twee zaken zijn bewust of onbewust in de artikels door elkaar gehaspeld.

We hebben ook gevraagd om over verzekeringswaarden naar buiten toe niet te communiceren, aangezien dit behoort tot de interne werking van een museum. Dat is dus toch gebeurd.

Verder wordt de collectie van de Vlaamse overheid, zoals bekend, niet verzekerd van nagel tot nagel. Waardebepalingen – waarvan ik herhaal dat we die zelf doen – gebeuren eigenlijk enkel in het kader van bruikleenverkeer. Ook die werkwijze hebben we uitvoerig toegelicht aan de heren Ceuleers en Sels.

Tot daar de passage over de verkeerde schattingen.

Ik kom tot de redelijke interpretatie van het testament. Het testament luidt: "Het fonds zal gebruikt worden voor conservatie, restauratie, onderzoek, presentatie en aanvulling van mijn kunstcollectie begrepen in bovenvermeld legaat." De heer Ceuleers heeft deze paragraaf erg restrictief gelezen. Voor hem slaan de woorden conservatie, restauratie, onderzoek en presentatie enkel en alleen op de collectie van mevrouw Ghesquière. U moet weten dat die collectie-Ghesquière in de komende honderd jaar geen restauratie zal behoeven. Dat woord zou dus alvast niet relevant zijn in de opsomming. Ook de conserverende behandelingen die deze collectie behoeven, zijn minimaal. Wij hebben ze allemaal gedaan in eigen huis, voor enkele honderden euro's. Ook daarvoor zijn dus geen middelen nodig. Idem voor onderzoek en presentatie van de collectie-Lens-Ghesquière. Dat doen we in eigen huis, met eigen middelen. De middelen die daarvoor nodig zijn, zijn relatief beperkt. Dat betekent dat er enkel de aanvulling zou overblijven. Dat is ook exact waar de heer Ceuleers naartoe wilde. Toen ik hem samen met mijn collega Nathalie Monteyne heb gevraagd waar hij wilde landen, vertelde de heer Ceuleers ons dat we de zaak konden afhandelen als we de komende jaren een aantal aankopen zouden doen ten bedrage van het liquide bedrag dat in de schenking zat. Dan zou de zaak voor hem in der minne opgelost kunnen worden. Ik heb opgeworpen: "En dat zou dan geen verregaande interpretatie zijn van het testament?"

Mevrouw Ghesquière kende de werking van het museum van binnen en van buiten. In de ICOM-definitie van een museum komen de woorden restaureren, conserveren, presenteren en onderzoeken letterlijk voor. Zo ook heeft mevrouw Ghesquière het gewild. Ze wilde dat we met die middelen aan de slag zouden gaan, over de

hele breedte van onze werking. Over welk gewicht we aan het ene of het andere onderdeel van haar opsomming zouden geven, is ze bewust op de vlakke gebleven. Ze had het volste vertrouwen in het KMSKA als algemeen legataris. Niet enkel het eigen bestuur van het Eigen Vermogen en van het KMSKA, maar ook haar nauwste contacten zijn ervan overtuigd dat onze lezing van het testament datgene is wat Gilberte Ghesquière wilde.

Ik verwijs ook naar een interview met mevrouw Ghesquière zelf, dat destijds opgenomen is in ZAAL Z. Daarin zegt ze: "In mijn ogen moet een museum er in de eerste plaats voor zorgen dat alles in goede staat blijft. Daar moet je als museum alles voor doen. Daarom gaf ik ook al middelen om werken te restaureren. Toen 'Het kleine prinsje' van Jean Clouet werd gerestaureerd, een oude meester nota bene, heb ik me heel goed gevoeld. Dat was mooi gedaan. En sindsdien heb ik meer kunnen doen voor het museum. Ik heb geen kinderen en ik moet kunnen geven, anders ben ik ongelukkig. Dat is mijn karakter. Als ik weet wie in het museum voor al die werken zorgt, dan is mijn keuze snel gemaakt." Tot daar een citaat van mevrouw Ghesquière.

Er kwamen steunbetuigingen uit verschillende hoeken, van mensen die wij niet eens kenden. Zo was er Willem Elias, de zoon van haar allerbeste vriend. Ook Maurice Verbaet wierp op dat Gilberte Ghesquière niets liever wilde dan dat er met haar middelen zinvolle dingen zouden gebeuren in het KMSKA.

Met de restrictieve interpretatie van de heer Ceuleers zouden de middelen meteen opgesoupeerd zijn aan successierechten, of binnen honderd jaar nog op een rekening staan. Of ze zouden volledig besteed zijn aan aankopen. Ik begrijp dat betoog vanuit het oogpunt van een kunsthandelaar wel. Een museum kijkt daar toch wel anders naar.

Tot slot een positieve noot. De heer Verbaet heeft het KMSKA de voorbije week prompt een sculptuur van Tapta geschonken, bij wijze van hommage aan Gilberte Ghesquière en als een krachtig signaal tegen de negativiteit rond dit dossier. Ook Adriaan Raemdonck van De Zwarte Panter heeft van zich laten horen. Hij beklemtoonde in de sociale media een fiere donateur van het KMSKA te zijn en te blijven. Via Adriaan Raemdonck zijn recent twee nieuwe schenkingen aan het KMSKA binnengekomen.

Ik hoop van ganser harte op deze positieve manier te kunnen blijven werken in het 'schoonste museum van het land'. We haalden op acht maanden tijd 500.000 bezoekers, een cijfer dat niemand voor mogelijk had gehouden. Met een klein maar enthousiast team hebben we een gevarieerde en boeiende programmatie op poten gekregen. We worden hierin gesteund door onze raad van bestuur, ons dagelijks bestuur, onze zeventig partners en sponsors, onze stakeholders en onze talrijke bruikleengevers.

2. Eigen Vermogen KMSKA

Bruno Claesen, afgevaardigd bestuurder EVKMSA: Mijn bijdrage beperkt zich vandaag tot de rol die ik gespeeld heb als afgevaardigd bestuurder van het Eigen Vermogen in heel de ontwikkeling en afhandeling van dit legaat. We waren als Eigen Vermogen de enigen die het legaat kregen, en moesten er dus ook zorg voor dragen. Mijn betoog zal ik in drie puntjes opsplitsen. Ten eerste wil ik de commissie even informeren over wat het Eigen Vermogen precies is. In wat ik daarover lees, wordt van alles door elkaar gehaald. Een tweede puntje is het legaat-Ghesquière zelf. Ten derde wil ik het met u even over cijfers hebben. De mensen die mij kennen, weten dat ik graag met cijfers speel.

Wat is het Eigen Vermogen KMSKA? Het verschilt van de vele andere eigen vermogens in de Vlaamse Gemeenschap. We hebben helaas wel dezelfde naam. Dat komt omdat de wet van 1930 rechtspersoonlijkheid heeft verleend aan alle wetenschappelijke instellingen en kunstinstellingen die toen ressorteerden onder het Ministerie van Kunsten en Wetenschappen. Het toeval wil dat in die wet alle instellingen werden opgesomd, behalve één: het KMSKA. Dus begint men bij het besluit: "Zo moest ook rechtspersoonlijkheid verleend worden aan het KMSKA." Het koninklijk besluit van 22 september 1931 heeft dat geregeld. Het Eigen Vermogen werd rechtspersoon, en die had geen benoeming. Het was geen vzw hoewel de wet van 27 juni 1921 betreffende de verenigingen zonder winstoogmerk toen al bestond. Het werd een sui generis. Er zijn nog verschillende rechtspersonen sui generis. In de Kruispuntbank van Ondernemingen noemen ze dat nu 'andere rechtsvorm'.

Het koninklijk besluit van 1931 heeft in tegenstelling tot vele andere besluiten lang standgehouden. Het is gewijzigd op 15 juli 2011, en nog eens op 4 juli 2014. Ten slotte is het op 29 maart 2018 opnieuw veranderd door toenmalig Vlaams minister van Cultuur Sven Gatz. Die laatste verandering wil ik heel duidelijk situeren. Ze had te maken met het feit dat bij de oprichting van het EVA vzw KMSKA, duidelijk gestipuleerd werd dat de rol van het Eigen Vermogen geen doublure mocht worden van de vzw KMSKA. Ook de vzw KMSKA kan schenkingen en legaten ontvangen. Maar dat was nu typisch de kernopdracht van het Eigen Vermogen. Dus heeft het geen zin om twee zaken naast elkaar te laten bestaan als onafhankelijke rechtspersonen. Vandaar ook dat wij – zoals bepaald in het ontwerp van programmadecreet dat in deze commissie is behandeld – beslist hebben, of hebben laten beslissen, om eind 2023 het Eigen Vermogen op te heffen als dusdanig, en wat er eventueel nog aan baten rest, over te hevelen naar de vzw KMSKA (*Parl.St.* VI.Parl. 2022-23, nr. 1699/1, 5 en 10).

Toen het legaat begin 2018 werd verkregen, was de oude vorm nog van toepassing. De huidige vorm is dat het dagelijkse bestuur van de vzw KMSKA de beheerscommissie vormt, aangevuld met iemand die wordt aangeduid door de stad Antwerpen.

Hoe zag de beheerscommissie er vroeger uit? Het hoofd van het Departement CJM zetelde erin. Dat was in die tijd Luc Delrue, met als afgevaardigde Marina Laureys. Ten tweede was het personeelslid dat optreedt als hoofdconservator en belast is met de dagelijkse leiding van het KMSKA ook voorzitter van de beheerscommissie. Op dat moment ging het, zoals Carmen Willems al gezegd heeft, om Manfred Sellink. Ten derde was er een afgevaardigde van de stad Antwerpen. Dat was schepen van Cultuur Caroline Bastiaens, met als vervanger Jan Rombouts. Ten vierde was er een afgevaardigde van de provincie Antwerpen: gedeputeerde Luc Lemmens. Vandaag is hij nog altijd gedeputeerde, maar intussen ook voorzitter van de raad van bestuur van het KMSKA. Ten vijfde vertegenwoordigde Elsje Janssen het wetenschappelijke personeel. Waarom had het wetenschappelijke personeel een lid in de commissie? Vanaf het begin oordeelde ze mee over de kwaliteit van het kunstwerk dat – al dan niet – zou worden aangekocht, zoals ook in de historie kan worden nagegaan.

Wat het aanvaarden van legaten betreft, moet ik nog het volgende zeggen. Al vanaf 1931 is bepaald dat er een akkoord moet zijn van de bevoegde minister, voordat het Eigen Vermogen een legaat mag ontvangen. De reden ligt voor de hand, namelijk dat men niets mag ontvangen als een kat in de zak. Men moet weten wat eraan vasthangt en wat erin zit. De taak van de beheerscommissie, zoals letterlijk in het KB van 1931 staat, is dat ze alle verrichtingen mag doen voor het vermogen, het begiftigen enzovoort, om het geheel ten goede te komen.

Dat vermogen is eigenlijk wat in het KMSKA aanwezig is. Op basis van die opdracht heeft het Eigen Vermogen sinds 92 jaar al heel wat schenkingen en legaten ontvangen. In 2020 hebben we een turf uitgegeven over de schenkingen van 1818 tot

2018. Dat boek is echt de moeite waard om eens te doorploegen. Het boek vermeldt bijvoorbeeld het hele grote Van Ertborn-legaat als het eerste legaat. Het recentste legaat dat erin is opgenomen, is dat van mevrouw Ghesquière. Ook dat is een heel groot legaat.

Tot daar de situatie van het Eigen Vermogen. Zo wordt duidelijk dat het Eigen Vermogen een aparte rechtspersoonlijkheid is, los van de vzw KMSKA en ook los van een DAB. De reden van bestaan was dat een DAB geen schenkingen kon aanvaarden, ook de middelen niet. Daarom moesten ze binnenkomen via het Eigen Vermogen.

Nu zal ik het even hebben over het legaat-Ghesquière en hoe ik het heb afgehandeld. U weet allemaal dat mevrouw Ghesquière eind 2017 overleden is. Zij was 'vriend van het KMSKA' geworden in 1994. Waarom in 1994? Omdat 'Vrienden van het KMSKA' in die tijd heropgericht is. Ze hebben een tijd weinig werking gehad en zijn heropgericht in 1994 door voormalig directeur Paul Huvenne, op aandringen van de toenmalige minister. Baron Velge heeft dat toen getrokken. Dat is een element dat heeft meegespeeld om mevrouw Ghesquière dicht bij de 'Vrienden van het KMSKA' te brengen en van haar een zeer aangenaam en stevig lid te maken.

Dat ze heel goed thuis was in het KMSKA en die omgeving goed kende, werd bekrachtigd door het feit dat haar tachtigste verjaardag is gevierd in het KMSKA. De uitnodiging is de moeite waard om te zien. Als ik vandaag de familieleden hoor – het zijn er helaas maar twee, en die staan trouwens ook in het legaat, voor de rest hebben we geen kennis meer van nog overlevende familieleden – lijkt het of ze nog altijd aan het dessert bezig zijn, bij wijze van spreken. Het was voor die mensen formidabel om in die wereld terecht te komen.

Het legaat is gedicteerd door mevrouw Ghesquière op 10 december 2010, ten kantore van notaris De Meulder in de Lange Lozanastraat. Goed om weten is dat dit niet de notaris is die het legaat heeft afgehandeld. Daarin werden wij, het Eigen Vermogen, genoemd als algemeen legataris. In maart 2012 is mevrouw Ghesquière verhuisd uit haar appartement in de Dascottelei, waar overigens Paul Huvenne, Yolande Deckers en Nathalie Monteyne regelmatig op bezoek geweest zijn. Ze is verhuisd naar kasteel Cantecroy in Mortsel, dat op een bepaald moment omgebouwd is tot een woonzorgcentrum.

Antwerpenaren kennen misschien nog de winkels van De Wolmolen. De juffrouw die De Wolmolen beheerde, was eigenaar van dat kasteel en woonde er. Ze heeft het overgedragen aan een vzw, die er een woonzorgcentrum van gemaakt heeft, met alles erop en eraan. De familieleden zeggen me: "Ze droomde ervan om te sterven in een kasteel." Dat is de reden waarom ze erheen getrokken is.

Helaas bleef mevrouw Ghesquière niet zo gezond en is ze in 2015 verhuisd naar Vordenstein, een woonzorgcentrum in Schoten, dat helaas onlangs nog in het nieuws is geweest. Op dat moment stelt men vast dat ze wat dementerend wordt. Op 28 mei 2015 wordt er een bewindvoerder aangeduid. De toenmalig zakelijk directeur van het KMSKA was erg bezorgd om het legaat niet te laten ontglippen, wat logisch is. Zij dacht dat het museum misschien wel aanwezig mocht zijn bij de aanduiding van de bewindvoerder. Er is een advocaat naar het vreedegerecht van het kanton Antwerpen gegaan. Helaas is de man buitengezet omdat hij geen betrokken partij was, wat ook logisch is. Op het moment dat men leeft, is men geen betrokken partij van een legaat als dusdanig.

Mevrouw Ghesquière is op 20 december 2017 overleden. Dat is de slechtste tijd van het jaar om te overlijden voor iemand die een legaat geeft aan het museum, aan het Eigen Vermogen. Als iemand tussen kerstmis en nieuwjaar overlijdt, krijgt men wel een overlijdensbericht maar leest men het niet omdat men het niet ziet. Het blijft liggen op een gesloten kantoor. Dat is een van de problemen geweest. Op

de begrafenis, die nog in december 2017 heeft plaatsgevonden, was helaas niemand van het KMSKA en aanverwante organisaties aanwezig. Wij hebben dan achteraf wel contact opgenomen met de familie. Zo is het contact met de familie intens geworden. Paul Huvenne heeft toen de zaken opgevolgd als oud-directeur. Manfred Sellink was directeur maar had niet dat directe contact met de familie. Op die manier zijn we opnieuw met elkaar in contact gekomen.

Het dossier van het legaat-Ghesquière zat niet meer bij notaris De Meulder, die zijn praktijk immers had overgelaten aan de jonge notaris Geeraerts. Deze was van de hele situatie niet op de hoogte en heeft mevrouw Ghesquière nooit gezien of gekend. Daarom volgde er een zeer zakelijke afhandeling. Aangezien wij als Eigen Vermogen algemene legataris waren, werden we aangesteld als lasthebbers. Dat is zo geregeld door het personeel van de notaris en door mij namens het Eigen Vermogen. We mochten alles doen wat nodig was om daarmee aan de slag te gaan. Ik kan u verzekeren dat de notaris heeft gedaan wat hij moest doen, maar heel de uitvoering heb ik mogen doen. Ik zeg wel 'mogen', niet 'moeten'.

Hoe gaat men dan te werk? Nogal wat dingen moeten gebeuren. Ten eerste moet men uitzoeken waar alles zich bevindt. Ten tweede moet men de nalatenschap aangeven. Ten slotte moet men de kunstwerken ontvangen en op hun plaats brengen via een handgift, zoals Carmen Willems al heeft gezegd.

Het probleem daarbij was het volgende. Ik heb al vermeld dat in 2015 een bewindvoerder is aangeduid. Die bewindvoerder heeft niet veel van zich laten horen. Ook wij hadden, zoals gezegd, in 2015 een advocaat geraadpleegd en gevraagd om informatie in te winnen. Die man heeft geen enkele informatie gekregen tot mevrouw Ghesquière overleed, en daarna nog steeds niet. De notaris heeft moeite moeten doen om die bewindvoerder op gang te krijgen. Het heeft drie maanden geduurd eer zij de sleutels van de kluisen heeft overhandigd en wij aan de slag konden. We konden niet aan de slag zolang we niet binnen konden. Dat was een beetje moeilijk. Wij moesten contact leggen met een viertal banken waar mevrouw Ghesquière geld had. Op drie plaatsen waren er kluisen of een box die ze huurde. Uiteindelijk zijn we aan de slag gegaan. We zijn ertoe gekomen om een eerste aangifte van de nalatenschap te doen op 20 april 2018. Van de vier kluisen die zich op de Meir bevonden, hadden we immers nog geen sleutels, terwijl we toch al de aangifte moesten doen.

Het is misschien wat zakelijk, maar ik vind dat ik het verhaal moet meegeven zodat de commissie weet wat erachter zit. De eerste aangifte hebben we dus ingediend op 20 april 2018. Het tweede gedeelte hebben we aangegeven op 28 augustus 2018. Daarin zat alleen de waarde van de 101 objecten die we op de Meir hebben gevonden. Het totale belastbare bedrag bedroeg 2.607.998 euro, waarvan 1.374.280 euro voor de kunstwerken. Het belastbare bedrag van het eerste deel van de aangifte bedroeg 1.729.000 euro. Er werd ons een tarief aangerekend van 1.104.515 euro, maar liefst 63 procent van het belastbare bedrag. U kunt begrijpen dat dat niet onze beste dag was.

Wat hebben we dan gedaan? We zijn gaan kijken naar andere legaten. We hebben toevallig in 2018 een tweede legaat binnengekregen, van de heer Vander Linden. De notaris die dat afgehandeld heeft, zei dat we niet zoveel hoefden te betalen, namelijk maar 8,5 procent, omdat het gaat om een goed doel volgens de Vlaamse Codex. Ik heb dan contact opgenomen met de belastingdienst en het uitgelegd. Ze zegden me dat ik een bezwaar moest laten indienen maar dat ik best de som zou betalen die ik normaal zou moeten betalen, namelijk de 8 procent. Dat is ook gebeurd. We hebben onmiddellijk die 8 procent betaald. Het bezwaarschrift is ingediend en uiteindelijk hebben we een reactie gekregen van de belastingdienst. Die heeft het bezwaar volledig ingewilligd en het tarief van 8,5 procent bevestigd. Uiteindelijk hebben zij dan het dossier in zijn geheel afgewerkt. Wij hebben uiteindelijk

op het einde van het jaar nog een resterend bedrag van ongeveer 60.000 euro betaald.

Tot slot zal ik ingaan op de cijfers en het fonds. Wat het fonds betreft, kan ik de uitspraak van zo-even van Carmen Willems bevestigen, dat het helemaal niet de bedoeling van mevrouw Ghesquière was om de middelen enkel aan te wenden voor objecten die ze zelf zou schenken, maar dat die middelen bedoeld waren om de hele collectie van het museum te steunen.

Wat volgt, is niet onbelangrijk. In 2011 zijn we begonnen met de verbouwing. De projectdefinitie van het KMSKA dateert van 2003, op een moment dat we dus wisten dat we gingen verbouwen. Dat is ook de reden waarom mevrouw Ghesquière gezegd heeft dat zij die middelen wilde schenken aan het museum om een goede heropening mogelijk te maken enzovoort.

Een tweede puntje over cijfers is dat in de krant ergens een bedrag van 1,26 miljoen euro circuleert. Dat is tegelijk juist en niet juist. Juist is dat we dat hebben ontvangen. Het is de som van alle cijfertjes vanuit de banken. Maar we hebben ook belastingen, notariskosten en achterstallige huur van de kluizen moeten betalen. Dat bedrag is samen een kleine 300.000 euro. Uiteindelijk ligt het bedrag dat we nog ter beschikking hadden, onder het miljoen euro. Als ik nog even een signaaltje mag geven: we hebben in diezelfde periode van 2019 tot en met 2021, uit het Eigen Vermogen voor een bedrag van 960.000 euro restauraties mogelijk gemaakt. Ik wil maar zeggen dat de dingen nuttig worden gebruikt.

Over het schatten van de kunstwerken heeft Carmen Willems het al genoeg gehad. Ik wil alleen nog maar zeggen dat dat een gangbare wijze is en dat de belastingdienst, die daarvan op de hoogte was, daar voortdurend rekening mee heeft gehouden. Anders had hij het bezwaar niet ten volle goedgekeurd.

3. Jan Ceuleers en Geert Sels

Jan Ceuleers, onafhankelijk onderzoeker: Voorzitter, ik wil eerst even ingaan op twee aantijgingen van mevrouw Willems. Ten eerste stelt ze dat ik me op 16 januari, de enige keer dat ik een onderhoud met haar heb gehad, zou hebben voorgesteld als betrokken bij het ontslag van mevrouw Catherine de Zegher, voormalig directeur van het MSK Gent, in het u bekende dossier van valse Russische avant-garde. Ik heb zoiets nooit beweerd, zeker niet op 16 januari. Ik heb trouwens tijdens dat onderhoud een tekst voorgelezen en heel weinig gezegd. Dat onderhoud heeft ongeveer veertig minuten geduurd.

Ten tweede suggereert mevrouw Willems dat ik als kunsthandelaar belangen zou hebben bij mijn interpretatie van het testament, waar het gaat over het niet uitgeven voor de aanvulling van de collectie van Gilberte Ghesquière. Ik ben geen kunsthandelaar.

Wel ben ik actief als auteur en onafhankelijk onderzoeker. Zoals mevrouw Willems al heeft opgemerkt, ben ik ook lid van de Topstukkenraad van de Vlaamse Gemeenschap. Sinds het begin van de jaren 1990 was ik bevriend met Gilberte Lens-Ghesquière. Haar man John Lens was overleden in 1986. Het is heel belangrijk om aan te merken dat het hier gaat over de collectie-Lens-Ghesquière, niet over de collectie-Ghesquière. Mevrouw Ghesquière vertelde vaak over hoe graag ze in het museum kwam en had het over de grote schenking die ze voor ogen had. Zoals al een aantal keer is opgemerkt, is ze eind december 2017 overleden, op 92-jarige leeftijd. Toen het museum vijf jaar later heropende, was ik erg teleurgesteld over de minimale aandacht voor haar legaat.

In november 2022 ben ik met mijn onderzoek gestart en heb ik als verantwoordelijke vriend en bezorgde burger gebruikgemaakt van de openbaarheid van bestuur. Uit de documenten die ik op een rechtmatige manier heb verkregen en kon inkijken, werd duidelijk dat er niet voldaan is aan de voorwaarden in het testament van Gilberte Ghesquière.

Ik herhaal de hoofdpunten en ik zal ook ingaan op het standpunt van het museum, zoals verwoord in de aangetekende brief aan mij van 3 februari, de reactie van 16 mei op de artikels in De Standaard en de uitspraken van de minister van Cultuur.

Uit het testament is al een paar keer geciteerd, maar het is belangrijk om dat nog eens te doen. Het testament zoals opgesteld door Gilberte Ghesquière, stelt letterlijk, en ik citeer: "(ik) legateer al mijn roerende en onroerende goederen aan het patrimonium van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen, waar deze zullen ondergebracht worden in een op te richten fonds-Lens-Ghesquière. Dit fonds zal gebruikt worden voor conservatie, restauratie, onderzoek, presentatie en aanvulling van mijn kunstcollectie."

Uit de relevante documenten blijkt dat het museum in 2018 geen enkele inspanning heeft gedaan om een fonds-Lens-Ghesquière op te richten. De argumentatie van het museum dat men veel ervaring heeft met legaten en dus juist heeft gehandeld, slaat nergens op. De uitspraak van het museum dat men al het mogelijke heeft gedaan om het testament zo goed mogelijk uit te voeren, wordt door geen enkel document gestaafd. Men heeft in 2018 geen juridisch of ander advies ingewonnen over de oprichting van een fonds. In verschillende documenten wordt 'fonds-Lens-Ghesquière' gewoon gebruikt als benaming van de financiële middelen uit het legaat, die bijna 1,3 miljoen euro bedroegen. De heer Claesen heeft het over 1,2 miljoen euro of nog 1 miljoen euro, maar daarover gaat deze discussie niet.

De minister-president herleidt in zijn antwoord de hele zaak tot een semantisch probleem, dat vlot kan worden opgelost door de inventaris van de collectie-Lens-Ghesquière als fonds te betitelen. Hij merkt op dat in het testament geen fonds wordt bedoeld. Ik citeer de minister: "(...) in de zin van de door de Koning Boudewijnstichting beheerde fondsen. Wel wordt gevraagd om binnen de collectie een herkenbaar fonds op te richten, naar analogie van het legaat-Ludo van Bogaert." De enige verwijzing in het testament naar Ludo van Bogaert – de grote schenking van eind jaren 1980 van werken van Rik Wouters – slaat op de catalogus die Gilberte Ghesquière bij de tentoonstelling van haar collectie wenste. Ik citeer het testament: "een publicatie te verzorgen onder de vorm van een catalogus naar analogie van het legaat-Ludo van Bogaert." Het gaat hier niet meer om een interpretatie maar om een verdraaiing van het testament.

De 131 kunstwerken van het legaat werden op 23 oktober 2018 door Eigen Vermogen KMSKA als handgift geschonken aan de Vlaamse Gemeenschap, die zo de facto eigenaar van de kunstwerken is geworden. Als de bewaargevingsovereenkomst tussen de Vlaamse Gemeenschap en het museum in de toekomst wordt opgezegd – er is een opzegtermijn van vijf jaar – en de Vlaamse Gemeenschap beslist om bepaalde kunstwerken af te stoten en te verkopen, wat niet ondenkbaar is, dan kunnen de gelegateerde kunstwerken dat lot ondergaan. Als ze waren ondergebracht in een fonds, zou dat onmogelijk zijn. Het testament stelt duidelijk: "Uit de collectie zal niets mogen vervreemd worden."

Uit de financiële middelen van het legaat, bijna 1,3 miljoen euro, werd voor 85.000 euro een schilderij aangekocht van de Duitse impressionist Lovis Corinth en werd 11.000 euro uitgegeven aan conservatie en restauratie van de collectie-Lens-Ghesquière. Met op 22 december 2022 een saldo van 90.000 euro is er dus meer dan 1 miljoen euro oneigenlijk gebruikt om allerlei facturen te betalen maar

niet voor conservatie, restauratie, onderzoek, presentatie en aanvulling van de collectie van de schenkster, zoals ze uitdrukkelijk had gestipuleerd in haar testament.

Het museum verwijst meer dan eens naar niet-relevante, niet te verifiëren informatie over de 'geest' van de schenkster, om te ontkennen dat er enig onrecht is geschied. Tot nu toe is geen enkel schriftelijk bewijs geleverd voor een interpretatiemarge van het museum. Ook de minister-president gaat mee in die richting. Ik citeer hem: "Die bestedingen gebeurden inderdaad niet volgens de letter van het testament. Ze gebeurden echter wel naar de geest van het legaat. Het KMSKA verzekert me dat de nauwe relatie van mevrouw Ghesquière met het museum van dien aard was dat zij zich zeker had kunnen vinden in de keuze van het museum om de financiële middelen uit het legaat in te zetten om de collectie bij de heropening in een zo goed mogelijke conditie aan het publiek te kunnen tonen." Dat zogenaamde akkoord van Gilberte Ghesquière met de keuze van het museum wordt vooralsnog door geen enkel document bevestigd.

Na mijn onderhoud met de directeur op 16 januari 2023 heeft het museum beslist om eindelijk tegemoet te komen aan één voorwaarde van het testament, namelijk om in september 2023 de collectie tentoon te stellen en een catalogus te publiceren. Maar de collectie zal slechts gedeeltelijk worden getoond, en niet in zijn geheel zoals de schenkster uitdrukkelijk had gevraagd. Heel vreemd dat de minister dit aankondigt als een genereus gebaar en tegelijk toegeeft dat de overige middelen oneigenlijk zijn gebruikt, in functie van de heropening van het museum. Ik citeer: "Ik merk ook op dat de kosten voor de tentoonstelling en de publicatie 'Voor Gigi' gedragen zullen worden door de algemene middelen van het museum. De gelden in het legaat zijn bij wijze van spreken gebruikt voor de opening." Jammer genoeg zijn de gelden van het legaat niet 'bij wijze van spreken' maar effectief oneigenlijk gebruikt. Voor de goede orde: het personeel van het museum zal de ophanging verzorgen. De kostprijs van de catalogus zal plusminus 7500 tot 10.000 euro bedragen. In vergelijking met de gelegateerde financiële middelen gaat het hier om een peulschil.

Uit alles blijkt dat er geen ernstige externe controle is geweest op de uitvoering van het testament. De minister suggereert om samen met de erven en het museum de gang van zaken te evalueren. Een dergelijke evaluatie heeft niet de minste zin. De erven – een neef en nicht die elk 25.000 euro netto hebben ontvangen van Gilberte Ghesquière – zijn begunstigen, geen testamentaire uitvoerders. Hun mening verandert niets aan de feiten. Uit geen enkel document dat ik heb kunnen inkijken, blijkt hun betrokkenheid bij de beslissingen die zijn genomen binnen het museum. Ze hebben nooit nagegaan of voldaan is aan de voorwaarden van het legaat. Dat ze het nu eens zouden zijn met de handelwijze van het museum, verandert niets aan die handelwijze, aangezien ze louter lijdend voorwerp zijn.

Behalve misbruik van vertrouwen gaat het hier ook om een manifest gebrek aan respect. Er zijn voorbeelden te over. Men waardeert een bronzen beeld van Degas op 900 euro, alsof het een souvenir uit een museumshop betreft. Men vindt het niet nodig om de naam van de schenkster te vermelden bij het werk van Lovis Corinth, dat met haar geld is aangekocht. Men weet blijkbaar zelfs niet dat Gilberte Ghesquière zichzelf nooit Gigi heeft genoemd enzovoort.

Volgens mij is er maar één oplossing: de klok terugdraaien, de wet respecteren en ook het testament naar de letter uitvoeren, met inbegrip van de oprichting van een echt fonds op naam, waarin de gelegateerde collectie en geldelijke middelen worden opgenomen. Bovendien moet die oplossing schriftelijk worden vastgelegd en publiek worden gemaakt, inclusief verontschuldigen voor de afhandeling van het legaat van Gilberte Ghesquière tot dusver.

Geert Sels, journalist De Standaard: Voorzitter, er is gesproken over de berichtgeving in De Standaard. Ik wil opmerken dat de deontologische code voor journalistiek verkrijgbaar is bij de Raad voor de Journalistiek. Aan de mensen van het museum kan ik meegeven dat dit geen kosten met zich meebrengt. De code is gratis te krijgen.

De berichtgeving was correct.

Ondertussen liggen er veel kaarten op tafel. Jammer genoeg zijn daar veel partijkaarten bij. Wat me nogal stoort, is hoe sterk politieke invloed zich in dit dossier gemanifesteerd heeft. Een ketting van instanties heeft voorkomen dat bepaalde informatie openbaar is kunnen worden. Met dit legaat is transparant omgegaan, zei minister Jambon onlangs in deze commissie. Dat is niet de indruk die ik heb, wel integendeel. De laatste weken, zelfs de voorbije dagen, is er hard gewerkt in de coulissen om iemand die een bepaalde getuigenis zou komen brengen, niet voor het voetlicht te laten komen. Ik heb gezien dat er tot maandag nog een kunsthandelaar geagendeerd stond op de agenda van deze vergadering, die nota bene uitgenodigd was door deze commissie. Plots is die verdwenen. Ik denk dus dat het museum bijzonder veel invloed heeft om deze persoon van de planning te kunnen schrappen. Ik vraag me af of dat dan transparantie is.

De voorzitter: Mijnheer Sels, u mag het over de case hebben, maar de regeling der werkzaamheden is de regeling der werkzaamheden, en het prerogatief van het parlement. We zullen niet in dat debat treden.

Geert Sels: Oké. In deze commissie kondigde de minister van Cultuur aan dat de afhandeling van het legaat samen met de erven zou worden geëvalueerd. Een besloten gesprek in een achterafkamertje, is dat transparantie? Zo is het ook met dit dossier gegaan. Gevraagd naar een reactie, zei minister Jambon dat hij vertrouwen heeft in het museum en dat het verder een zaak is van de raad van bestuur. In de commissie zei de minister dat het museum naar zijn aanvoelen afdoende rekening had gehouden met de voorwaarden in het testament.

Dan kom ik tot de raad van bestuur. Ik heb de heer Lemmens gevraagd naar een reactie voor de krant. De raadsvoorzitter heeft dan verwezen naar de communicatie van het museum. Met andere woorden: er was geen reactie. Het museum zei dat het had gehandeld in de geest van het testament.

Wat hebben we nu als elementen? We hebben 'vertrouwen', 'aanvoelen' en 'een geest'. Die situeren zich in de sfeer van woorden en van beweringen, van interpretatie. Het is eigenlijk een kwestie van geloven. Dit is niet de basis waarop iemand journalistiek bedrijft: journalistiek baseert zich op feiten. Het is omwille van feiten dat ik uiteindelijk beslist heb om toch over deze zaak te schrijven. Dit zijn voor mij feiten die ertoe doen.

Mevrouw Ghesquière heeft een groot gebaar gesteld. Ze is er niet meer om er zelf toezicht op te houden. Juist daarom steekt het hier bijzonder nauw. Als grootste museum van Vlaanderen heeft het KMSKA een voorbeeldrol. Als wetenschappelijke instelling wordt het geacht precisie, correctheid en betrouwbaarheid na te streven. Het moet onkreukbaar zijn in de toepassing van de museale deontologie. Wegens deze feiten was dit dossier voor mij van maatschappelijk belang. Daarom had het mijn aandacht en heb ik erover geschreven.

Er zijn nog meer feiten, namelijk: wat staat er letterlijk in het testament? Daarin is professor Verbeke meer beslagen dan ik. Er zijn uitgaven gedaan met het budget dat mevrouw Ghesquière nagelaten heeft. Wat is daarmee gebeurd? Was dat wat mevrouw Ghesquière voor ogen had? Een ander feit is dat het museum de waardering van de kunstcollectie zelf heeft gedaan. Ondertussen weten we uit de ICOM-

regels dat dat niet zo opportuun was, maar los daarvan: waarom lag de schatting van het museum dan zoveel lager dan de alternatieve schatting? Dat zijn de feiten waar ik nu op wil ingaan.

In zijn repliek op de berichtgeving heeft het museum gezegd dat de kunstwerken aan het Eigen Vermogen zijn toegevoegd en daarna via handgift aan de Vlaamse Gemeenschap zijn overgemaakt. Het maakt daarmee duidelijk dat de vzw nooit eigenaar van de kunstcollectie is geweest. Er is het geldbedrag van 1,26 miljoen euro, of 900.000 euro zoals de heer Claesen zei. Was het museum daar dan ook geen eigenaar van? Het heeft nochtans een substantieel aandeel, om niet te zeggen bijna alles, gespendeerd.

U weet intussen aan wat. Zoals de minister in deze commissie heeft gezegd, waren die uitgaven gerelateerd aan de heropening van het museum. Hier moeten we het nog eens opnieuw over transparantie hebben. Is ooit ergens vermeld wat er met dit geld uit het testament-Ghesquière gebeurd is? Is de herkomst van die middelen ooit meegedeeld aan de raad van bestuur? In de jaarrapportering van 2021, die ik heb kunnen opzoeken bij het Departement Financiën en Begroting, worden heel wat uitgaven van het Eigen Vermogen vermeld. Het gaat onder andere over de betaling van een doctoraat en de weliswaar niet in de krantenartikelen vermelde laboscans door de Universiteit Antwerpen, met bedragen van respectievelijk 20.000 en 14.000 euro. In de rapportering is er nergens een vermelding van het legaat-Ghesquière. Ik denk dat er ook hierin geen transparantie geweest is.

In zijn repliek op de krantenartikelen heeft het museum laten weten dat de liquide middelen van mevrouw Ghesquière te uitgebreid waren voor het conserveren, restaureren en onderzoeken van de collectie. Dan valt mij wel op dat het museum voorbijgaat aan twee andere belangrijke wensen van mevrouw Ghesquière. Ze had namelijk ook gevraagd om haar collectie te presenteren en om haar collectie verder aan te vullen. Het museum had het geld daaraan kunnen besteden. Dan was het volledig volgens de wens van mevrouw Ghesquière gelopen. In de commissie zei de minister dat het museum de catalogus van de presentatie met algemene middelen zal betalen. Waarom? Heeft iemand dat dan ooit gevraagd? De catalogus van de presentatie financieren zou net een van de weinige uitgaven geweest zijn die wel overeenstemde met de wil van mevrouw Ghesquière.

Dan komen we bij de schatting. Ik wil het daar toch wel over hebben. De terrein-specialisten van het museum hebben de collectie zelf geschat, op 1,3 miljoen euro. Schatting 2, door de heer Ceuleers en galeriehouder Ronny Van de Velde, komt op ruim 4 miljoen euro uit, of bijna drie keer zoveel, een serieus verschil. Om te beoordelen of ik die tweede schatting mee in de berichtgeving zou opnemen, heb ik zelf steekproeven gedaan. Ik ben daarvoor naar de databank Artprice gegaan, die sinds haar oprichting in 1987 meer dan 30 miljoen verkoopgegevens stockeert. Ik ben op zoek gegaan naar vergelijkbare kunstobjecten van dezelfde kunstenaars en uit de periode van het legaat in 2017. Zo is bijvoorbeeld het beeld 'Zittende baadster' van Jacques Lipchitz door het museum op 30.000 euro geschat. Schatting 2 komt op 679.000 euro, een enorm verschil. Ik ben op zoek gegaan naar een bronzen beeld van eveneens zowat 80 centimeter hoog. In 2015 en 2016 hebben Sotheby's en Christie's vijf dergelijke beelden gehad. De laatste verkoopprijs bedroeg 416.000 euro. Verder ging het om 450.000 euro, 550.000 euro, 737.000 euro en 915.000 euro. Dan is 30.000 euro wel heel erg weinig. Ik zou nu wel eens graag willen weten welke museummedewerker die schatting heeft gedaan. Ik mag er toch van uitgaan dat er ook een elementaire check heeft plaatsgevonden, op welke databank dan ook. Het hoeft niet eens Artprice te zijn.

Ik ben ook op zoek gegaan naar vergelijkingsmateriaal voor 'Drie figuren' van Permeke, door het museum geschat op 50.000 euro. Schatting 2 komt op 500.000 euro uit. Het viel nogal tegen om op Artprice vergelijkingsmateriaal te vinden

omdat dat schilderij een uitzonderlijk groot formaat heeft: 1,75 meter. Ik vond er maar één, in 2015, weliswaar een stuk kleiner, tussen 180.000 euro en 220.000 euro. Een ander werd in 2019 voor 90.000 euro verkocht. Omdat die gegevens zo uiteenlopen, heb ik dan een plan B bedacht en heb ik een kunsthandelaar gecontacteerd die gespecialiseerd is in dit tijdvak. Hij schat 'Drie figuren' op 400.000 euro. Dat is beduidend meer dan de schatting van het museum, maar ook weer minder dan schatting 2.

Tot slot was ik zeer benieuwd naar de Afrikaanse beeldjes, omdat ik nooit gedacht had dat het KMSKA bekendstond voor zijn rijke verzameling Afrikaanse kunst. Daarvoor heb ik het advies gevraagd van Didier Claes, die aan De Zavel een galerie heeft die gespecialiseerd is in Afrikaanse kunst. U kent het resultaat uit de krant: het museum schat de twee Baoulébeeldjes op 6000 euro; Didier Claes schat ze tussen de 40.000 en 60.000 euro. Het fetisjbeeld Spijkerman werd door het museum geschat op 5000 euro. De heer Claes schatte het tussen de 250.000 en 300.000 euro. Opnieuw de vraag: in godsnaam, welke museummedewerker heeft die schatting gemaakt? Houdt de bewering nog wel stand dat de mensen van het museum expertise hebben in waardebeoordeling, als men deze vergelijking maakt?

Minister Jambon zei dat hij alle vertrouwen had in het museum. Toch zei ook hij in deze commissie dat hij de wenkbrauwen gefronst had toen hij hoorde dat het museum de schatting door zijn eigen mensen had laten doen. Hoezo, hij had er toch alle vertrouwen in?

Tussen de schatting van het museum en schatting 2 zitten soms grote verschillen. In mijn eigen research kwam ik soms ook nog op andere, minder afwijkende bedragen uit. Maar ik ben geen kunstschatteur. Dus, om voorgoed duidelijkheid te scheppen, lijkt het mij belangrijk om de collectie-Ghesquière wel door neutrale, externe kunstexperts te laten schatten. Zo had het trouwens van meet af aan moeten gebeuren.

4. Alain-Laurent Verbeke

Alain-Laurent Verbeke, directeur van het Instituut voor Familiaal Vermogensrecht KU Leuven: Voorzitter, ik heb met interesse zitten luisteren. Ik voel de spanning langs verschillende kanten. Er is veel persoonlijke passie en engagement.

Ik wil eerst mijn groot respect uitspreken voor de passie van het museum, de ongetwijfeld goede bedoelingen en het vele werk dat het museum en de cultuursector in het algemeen doen, maar ook voor de bezorgde burger en de journalist. Eigenlijk moeten we elkaar feliciteren, want democratie is een zaak van 'checks and balances' en van dialoog.

Ik zal proberen bij te dragen tot de dialoog op een objectieve en serene manier. Ik heb immers geen enkel belang en ben op geen enkele wijze betrokken. Ik kijk hier naar als gewoon hoogleraar van de KU Leuven in familiaal vermogensrecht. Daarover geef ik al 33 jaar colleges in de bachelor-, master- en notariaatsopleidingen van de KU Leuven, en doe ik onderzoek. Ik zal mijn petje van advocaat, die in dergelijke zaken soms optreedt, niet opzetten. Ik zal de zaak volledig vanuit een objectief, serien en wetenschappelijk perspectief proberen te bekijken.

Het is heel belangrijk om vast te stellen dat er een notarieel testament is, namelijk van 10 december 2010. Mevrouw Ghesquière heeft een notaris bezocht en advies gekregen. Ik heb een interview gegeven aan de heer Sels, waarin hij heel duidelijk en correct heeft aangegeven dat hij niet zou zeggen over wie het ging en dat hij het testament niet zou tonen. Ik heb enkel en alleen op basis van algemene principes geantwoord. Dat is ook geciteerd in het artikel. Daarna heb ik kennis gekregen van het dossier. Intussen heb ik ook het testament ingezien, en heb ik het hier bij mij.

Een belangrijk preliminair punt dat ik even zou willen aanstippen en dat ik in mijn colleges in de bachelor Familiaal Vermogensrecht altijd naar voren breng, is: de stem van een dode klinkt zeer luid. Dat betekent dat men daar het grootste respect voor moet hebben. Tegelijkertijd, paradoxaal, klinkt de stem van een dode vaak zeer stil omdat er dikwijls geen controlemechanismen zijn voor de handhaving van en controle op de uitvoering van de wil. Heel vaak wordt er geen testamentuitvoerder aangeduid. Als er geen erfgenamen of erfgerechtigden zijn om daarover te waken, is men eigenlijk overgeleverd aan de genade van de algemeen legataris, of ongeacht wie bepaalde voordelen heeft verkregen.

Hier is al wat gezegd over de interpretatie van testamenten. De algemene regel is dat een testament letterlijk moet worden uitgevoerd. De woorden van de doden klinken luid: wat daar staat, staat er. Daar is geen weg omheen. Als het subjectief niet mogelijk of niet wenselijk is om iets uit te voeren van wat als last is geformuleerd, dan is er geen andere mogelijkheid dan het legaat te weigeren. Enkel en alleen als er een objectieve onmogelijkheid is om bepaalde wensen na te leven, kan men overstappen naar de redelijke interpretatie in de geest van het testament.

Ik heb veel begrip voor wat de vertegenwoordigers van het museum hier hebben gezegd. Ik ben zelf jarenlang lid geweest van de raad van bestuur van een vzw en een stichting voor wetenschappelijk onderzoek. We hebben diverse legaten gekregen, waaronder ook bankgiften of handgiften. Bij de legaten waren er heel vaak heel wat lasten geformuleerd, in de zin van een prijs of een bepaald onderzoek. We noemen dat postzegelonderzoek. Dat betekent een heel kleine dimensie of een heel klein domein.

Ik heb heel vaak mijn collega-bestuurders moeten intomen opdat ze de wil van de testator letterlijk zouden naleven. Ze waren soms kwaad op mij en zegden dat dit niet mogelijk was. Maar helaas, met wat er staat, zijn er maar twee opties. Men volgt het legaat of weigert het. Er is geen enkele reden waarom een vzw of stichting de positie zou kunnen claimen en de pretentie of arrogantie zou mogen opbrengen om wettelijke bepalingen naar haar hand te zetten omdat ze die niet comfortabel vindt.

Ik ben ervan overtuigd dat er in het museum volledig volgens goede bedoelingen wordt gewerkt. Ook mijn medebestuurders in die stichting en vzw hadden goede bedoelingen, maar hadden echt wel de neiging om een aantal zaken vlotjes weg te interpreteren.

Ik heb hier gehoord wat de structuur is. Het is een vzw. Ik vraag me af waar dan de jurist is. *(Opmerkingen)*

Het was toen geen vzw, maar nu is het een vzw, heb ik begrepen. Toen was het een verzelfstandigd agentschap, een EVA, met bestuurders. *(Opmerkingen)*

Neen? Waren er geen mensen die verantwoordelijk waren? *(Opmerkingen)*

De voorzitter: U kunt straks verduidelijken, mijnheer Claesen.

Alain-Laurent Verbeke: Hoe dan ook, of het nu om de raad van bestuur van een vzw gaat, een EVA of een beheerscomité, doet er eigenlijk niet toe. Er zijn mensen verantwoordelijk. De heer Claesen heeft gezegd dat men vanuit het Eigen Vermogen verantwoordelijk is om te kijken hoe men omgaat met het legaat. Daarbij is mijn vraag waar dan de jurist is die hem erop heeft gewezen dat hij de bepalingen letterlijk moet volgen.

Wat zegt in dit geval de stem van de dode, zeer luid en zonder enige twijfel? Ten eerste: "Ik geef een algemeen legaat aan het patrimonium KMSKA." We hebben begrepen dat dat het Eigen Vermogen is. "Ik geef al mijn roerende en onroerende

goederen.” Dat is dus geheel haar vermogen zoals een algemeen legaat betekent. “ (...) waar deze zullen worden ondergebracht in een op te richten fonds-Lens-Ghesquière.” Verder blijkt dat ze met “al mijn roerende en onroerende goederen”, zowel haar kunstcollectie als haar gelden en haar onroerend goed bedoelt. In principe moet een vzw of EVA dat onroerend goed verkopen en gebruiken voor de doelstellingen van het legaat. Dat zal wel gebeurd zijn, neem ik aan.

Ik heb de algemeen directeur horen zeggen dat er vanuit het patrimonium KMSKA of onder KMSKA een fonds is opgericht. Dat is volgens mij in overeenstemming met wat de testator in het testament zegt. Zij zegt: “Ik geef aan het patrimonium KMSKA, waar het zal worden ondergebracht in een fonds.” Als er ‘dedicated’ in de boeken, in de collectie, in alle mogelijke relevante stukken en documenten van het KMSKA een fonds-Lens-Ghesquière is, dan is dat gebeurd volgens de wens van de testator. Dan is dat correct.

Twee: “Dit fonds zal gebruikt worden voor conservatie, restauratie, onderzoek, presentatie en aanvulling van mijn kunstcollectie.” Daarover is – het spijt me zeer – geen enkele twijfel mogelijk. Het fonds waarin de kunstcollectie en alle gelden zitten, is een unit op zich en heeft een duidelijke bestemming. Het is wat we juridisch soms een doelvermogen noemen, een bestemmingsvermogen. Alles wat daarin zit, moet gebruikt worden voor de conservatie. ‘I respectfully and wholeheartedly disagree’ met wat ik hier heb gehoord van het museum. Dat staat niet in het testament, dat ook niet anders te interpreteren valt dan wat er staat.

Drie: dit toont aan dat de dame goed wist wat ze wou. Ze schrijft in haar testament dat ze een publicatie wil in de vorm van een catalogus van een tentoonstelling naar analogie van het legaat-van Bogaert – ik kon het niet lezen maar het is blijkbaar van Bogaert – binnen twee jaar na haar overlijden door het KMSKA te organiseren. Het gaat dus om een catalogus naar aanleiding van een tentoonstelling van de gehele kunstcollectie met een inleidende tekst over de betekenis van het legaat, de verdienste van de verzamelaar en een biografie van de verzamelaar; een inleidende tekst over en formele beschrijving van alle kunstwerken uit de collectie; en een uitgebreide kunsthistorische notitie bij een selectie van de belangrijkste werken. Die tentoonstelling moet minstens drie maanden duren met kosteloze toegang op de eerste dag. Dat staat letterlijk in het testament.

Als het museum niet open is binnen die twee jaar na het overlijden, doet zich een ‘objectieve onmogelijkheid’ voor. Dan veronderstelt een redelijke interpretatie dat men binnen de twee jaar na de heropening van het museum het nodige doet. Maar dan moet men wel, zoals er letterlijk staat, de hele collectie tentoonstellen, met een catalogus naar analogie van het legaat-van Bogaert – waarop men zich dus moet baseren – en met een inleidende tekst over al die zaken die ik heb genoemd, met kunsthistorische notities enzovoort. De tentoonstelling moet minstens drie maanden duren, met op de eerste dag gratis toegang. Daar ligt geen enkele afwijkingmarge. Daar is het op geen enkele wijze toegelaten om zich als erfgenaam in de plaats te stellen van de erflater.

Vier: de dame vraagt een vaste tentoonstellingsruimte waar permanent een tiende van haar collectie wordt tentoongesteld, afwisselend, roterend. Ik weet niet of dat gebeurd is, maar in het museum moet ik ergens een vaste zaal vinden met een opschrift ‘fonds-Lens-Ghesquière’, waar roterend een tiende van haar collectie te zien is. In het testament staat niet in hoeveel rotatie het museum moet voorzien, dus moet het museum dat redelijk interpreteren. Het zou kunnen neerkomen op wat gangbaar is in de museale sector. Of dat bijvoorbeeld om de twee jaar, om de drie jaar of om de zes maanden moet gebeuren, weet ikzelf niet, maar kan het KMSKA redelijk interpreteren.

Vijf: niets uit de collectie mag worden vervoerd. Dat is heel duidelijk. Hoewel ik er door mijn eigen ervaringen als bestuurder veel begrip voor kan opbrengen, wil ik hier in alle sereniteit zeggen dat er echt geen excuus is om die letterlijke bepalingen van het testament niet te respecteren. Als dat niet gebeurt is – en die indruk heb ik met betrekking tot verschillende punten – ontstaat het probleem dat de stem van de dode plots misstijl gaat klinken. Dan wordt de dode niet gerespecteerd. Ik vind dat een zeer kwalijke zaak.

Het KMSKA heeft geklaagd over zijn reputatie. Als het KMSKA voor 40 procent schenkingen en legaten heeft, heeft het een voorbeeldrol, als museum en als goed doel, om letterlijk de bepalingen van een testament te volgen. Er doet zich nu een interessante opportuniteit voor om als museum te zeggen dat men misschien wat te ruimhartig is geweest in de interpretatie. Het KMSKA heeft duidelijk te ruim geïnterpreteerd. Maar dat kan het rechtzetten en als boodschap aan alle mogelijke testatoren en erfstaters meegegeven dat, als ze een legaat toevertrouwen, het KMSKA zijn lesje heeft geleerd, het legaat au sérieux neemt en zeer strikt volgt.

Wanneer een testament niet in een handhaving voorziet, is het probleem dat alleen de belanghebbenden kunnen optreden.

In de huidige discussie is het museum ervan overtuigd dat het correct heeft gehandeld, en zijn de bezorgde burger en de journalist overtuigd van het tegendeel. Ik kom hier gewoon op de objectieve regels wijzen. Als die niet zijn gevolgd, is er niet correct gehandeld en heeft het museum geen respect gehad voor de wil van de testator.

Wie kan daar nu tegen optreden? De belanghebbenden zijn de neef en de nicht. Ze zijn erfgerechtigden, maar willen niet optreden. Als ze zouden optreden en zeggen dat het legaat niet correct is uitgevoerd, kunnen ze de nietigheid van het legaat vorderen. Maar dat doen ze niet. Wie kan dan wel optreden? Een testamentuitvoerder is er niet. Daarom zou ik aanraden aan iedereen die een legaat toevertrouwt aan het KMSKA of een ander goed doel, om een persoon die men vertrouwt, aan te duiden als testamentuitvoerder, opdat die erop kan toezien dat het goede doel de specifieke wensen naleeft. Ik heb verschillende dossiers met goede doelen.

Iemand geeft aan een goed doel en heeft specifieke wensen. Plots gebeuren er dan zaken die strijdig zijn met de naleving van die duidelijke wil. Kan het parket dan optreden? Neen, het parket kan alleen maar optreden als er strafbare feiten zijn gepleegd. Ik denk dat hier geen strafbare feiten zijn. Het enige dat ik weet, is dat een grote kunstverzamelaar die ik persoonlijk heel goed ken en die mevrouw Ghesquière zeer goed heeft gekend, zegt dat hij vaak op haar appartement is geweest. Hij bevestigde dat die dame vaak op zondag naar het museum ging en er heel goede contacten had. Het enige wat er van toepassing zou kunnen zijn, maar dat lijkt mij hier absoluut niet aan de orde, is artikel 442quater van het Strafwetboek, over het misbruik maken van bepaalde zwakheden. Dat artikel kan hier niet van toepassing zijn. Mevrouw Ghesquière was in 2010 zeer attent en oordeelkundig en heeft haar testament gemaakt met een notaris. De kans dat er vanuit het museum onoorbaar gedrag zou zijn gepleegd, lijkt mij onbestaande. Sommige goede doelen doen zoiets wel. Dan kan er bijvoorbeeld captatie en suggestie zijn en kan er eventueel strafrechtelijk worden opgetreden. Ik denk dus niet dat het parket in dit geval kan optreden. Dit heeft geen enkele zin.

Voor mij is de conclusie dat van de objectieve, letterlijke bepalingen uit het testament sommige zaken niet zijn nageleefd. Dat vind ik zeer problematisch vanwege een museum. Ik roep de verantwoordelijke bestuurders op om dat recht te zetten en om het nodige te doen om zeer strikt de bepalingen van het testament na te leven. Alle mensen die een legaat geven, roep ik op om een testamentuitvoerder aan te duiden, zodat ze dit niet kunnen meemaken.

Ik wil nog ingaan op de rare discussie over de waardering. De waardering van een kunstcollectie in het kader van de aangifte van een nalatenschap is een fiscale kwestie. Indertijd bedroeg de erfbelasting 8,5 procent. Dat heeft de heer Claesen uitgelegd. Vandaag bedraagt ze 0 procent en zou die discussie niet spelen.

Wat is de normale regel voor erfbelasting? U en ik als gewone burger moeten de assets opgeven volgens de marktwaarde. Marktwaarde is te bediscussiëren. Kunst is volatiel. Ik heb hier bedragen gehoord zoals een Degas van 900 euro en een Permeke van enkele duizenden euro's. Dat zijn inderdaad belachelijke waarden, geen marktwaarden. Men zegt dat het om de verzekerde en de indemniteitswaarde gaat. Ook dan blijven het lage bedragen. Een Degas voor 900 euro verzekeren? Als het brandt, is men wel veel verlies aan het lijden. We weten allemaal dat kunstcollecties vaak zeer laag worden verzekerd of dat – dat zou hier niet gebeurd zijn – de Vlaming soms niet burgerlijk gehoorzaam is in zijn gedrag en men soms op een bepaald moment nieuwe waarderingen vraagt en onderaan de vork wil gaan zitten om de erfbelasting te kunnen drukken.

In principe moest ook hier in de aangifte van de nalatenschap de marktwaarde worden aangegeven, eventueel met een disconto. Er staat bijvoorbeeld in het testament in het vijfde punt dat ik heb aangehaald, dat de goederen niet mogen worden vervreemd. Het feit dat men assets heeft die niet mogen worden vervreemd, is een zware last. Het is in een negotiatie met de fiscus absoluut een argument voor een korting. Maar dat is iets helemaal anders dan de fiscus die zegt akkoord te gaan met de verzekerde waarde. Dat is puur politiek. Daar kan ik als burger niet mee weggomen.

Als ik overlijd en het weinige dat ik heb, zal worden aangegeven in mijn nalatenschap, zal men niet hoeven af te komen met een Degas die aan een verzekerde waarde van 900 euro zal worden belast. Zoiets is totale onzin. Daar is dus een speciale behandeling gegeven, wellicht in anticipatie. Het aanvoelen van de politiek is natuurlijk dat men goede doelen wil steunen.

Ik was een groot tegenstander van duolegaten omdat ik ze altijd fiscaal misbruik heb gevonden. Want waarom deden mensen een duolegaat? Niet omwille van het goede doel maar omwille van het drukken van de erfbelasting voor een neef of een nicht. Dat is zonneklaar. Dan heeft de Vlaamse overheid de belasting voor goede doelen naar 0 procent gebracht. Als de politieke overheid goede doelen wil steunen, laat ze dan legaten naar 0 procent brengen. Misschien heeft de fiscus of de ambtenaar op dat moment in 2017 geanticipeerd op dat politieke klimaat. Dat kan, maar het is in ieder geval niet correct. Het is hoe dan ook een voorkeursbehandeling, die ikzelf of mijn erfgenamen niet zullen krijgen.

II. Bespreking

1. Vragen en opmerkingen uit de commissie

1.1. Stephanie D'Hose

Stephanie D'Hose: Om te beginnen wil ik alle sprekers danken voor hun inzichten en vooral voor hun eerlijkheid en transparantie. Ik denk dat ik voor de hele commissie spreek als ik zeg dat we dit tot op de bodem willen uitzoeken. Dat kan alleen maar als iedereen een 'parler vrai' en een opendebatcultuur heeft. Ik dank de sprekers daarvoor.

Voor de Open Vld-fractie zijn aanvullende financiering en cultureel ondernemerschap heel belangrijk. We hebben al verschillende signalen gekregen dat het sinds de coronacrisis veel moeilijker is voor de sector om middelen te verwerven via

sponsoring en mecenaat. Het voorval dat hier vandaag voorligt en dat we moesten vernemen via de krant, helpt natuurlijk allerminst. Ik herhaal wat ik al heb gezegd bij de vraag om uitleg aan minister Jambon, dat dit een heel onverkwikkelijke en spijtige zaak is. Het vertrouwen om aanzienlijke middelen toe te kennen aan een culturele instelling of aan een project moet groot zijn. Het waarborgen van goed bestuur en het naleven van de wensen van de erflaters is van cruciaal belang om het vertrouwen in de sector te behouden. We voelen allemaal wel aan dat dit vandaag geschonden is.

Ik vind het hier nog altijd moeilijk om het welles van het nietes te onderscheiden. We hebben hierover gelezen in de krant, al zijn we vandaag wel heel wat wijzer geworden. Mijn eerste vraag aan de experts is of het gebruikelijk is om bij legaten steeds juridisch advies in te winnen. Heeft het KMSKA een fout gemaakt door dat niet te doen in 2017?

Ik heb vragen aan het KMSKA. De minister liet het volgende weten in de commissie: "Het testament is misschien niet altijd volgens de letter maar toch correct uitgevoerd. We zullen dat samen met de erven evalueren." Mijn vraag aan het KMSKA is of dit gesprek heeft plaatsgevonden. Heeft er een evaluatie plaatsgevonden? Wie was betrokken bij de evaluatie? Wie heeft ze uitgevoerd? Als die evaluatie is gebeurd, wat is er dan uitgekomen? Tevredenheid enzovoort? Liefst ook aanleiding tot bijkomende acties.

Via de minister vernamen we dat er een expositie 'Voor Gigi' komt, met een bijhorende catalogus. Er komt ook een inventaris van de collectie en men wil ze een bijzondere naam geven. Stonden die acties al langer in de steigers of is er pas toe beslist na het artikel van Geert Sels?

De schatting door de eigen medewerkers is al een paar keer aangekaart. Zowel deze commissie als de minister van Cultuur zien daarin een uitschuiver. Hoe kijkt het KMSKA daar zelf naar? Werden de ICOM-regels geschonden? Is er nood aan bijkomende ethische richtlijnen?

Ik heb een meer algemene vraag voor alle sprekers. Minister Jambon zei dat we moeten blijven sensibiliseren. Hij zag daarin een taak voor FARO en Cultuurloket. Staan de sprekers achter die oplossing? Welke concrete opdrachten zouden er moeten worden gegeven? We moeten altijd naar de toekomst kijken. We stellen vandaag hier de zaken vast zoals ze zijn, maar hoe kunnen we ervoor zorgen dat zoiets niet meer kan gebeuren?

De heer Ceuleers heeft al een paar keer gevraagd om de zaak recht te zetten en de klok terug te draaien. Daarover heb ik een vraag voor de heer Verbeke. Hoe zou zoiets in zijn werk kunnen gaan? Om het plat te zeggen: het geld is opgesoupeerd. Dat staat letterlijk in het krantenartikel. Hoe kan men die klok dan nog terugdraaien? Bestaat daartoe nog een mogelijkheid?

Hoe staat het KMSKA daartegenover? Zijn de vertegenwoordigers na de warme oproep van de heer Verbeke bereid om daadwerkelijk zoiets te doen? Is dat ook effectief mogelijk?

Ik heb een vraag aan de heer Ceuleers, die ik niet zo grof bedoel als het misschien zal overkomen: waarom is hij naar de pers gestapt? Hij heeft eerst gesprekken gehad met het KMSKA, maar wat heeft hem finaal bewogen om toch naar De Standaard te stappen?

Een laatste vraag is voor het KMSKA. Het heeft een gigantisch goede opening gekend. Er zijn al 500.000 bezoekers geteld. Hoedje af voor die werking. Maar is men

zich er bewust van de schade die het museum hierdoor heeft opgelopen? Hoe wil het die herstellen?

1.2. Filip Brusselmans

Filip Brusselmans: Dank aan alle sprekers om hier vandaag de nodige tekst en uitleg te komen geven. Ik heb bij momenten de indruk dat ik in een rechtszaal zit. Er is nochtans geen sprake van commissieleden die zich rechter wanen, maar de verklaringen van sommige sprekers lijken op het soort verwijtenstorm waarmee bijvoorbeeld een vrederechter kan worden geconfronteerd. Eigenlijk hoort zoiets niet echt thuis in een hoorzitting in een parlementaire commissie, vind ik persoonlijk.

We zitten hier vandaag omdat de commissie vragen had over de werking van het KMSKA en zijn omgang met legaten. Op suggestie van minister-president Jan Jambon zelf, die ook minister van Cultuur is, hebben we deze hoorzitting georganiseerd. Het is een belangrijk element dat deze hoorzitting er eigenlijk is gekomen op aanbeveling van de Vlaamse minister van Cultuur.

Helaas moet ik vaststellen dat de sector door dit schouwtoneel met het vlaggenschip van de Vlaamse museale scène, een mal figuur slaat. Ook Stephanie D'Hose heeft daarop gewezen. Hier wint nu eens niemand bij. Ik ben nog steeds tevreden dat we deze hoorzitting hebben georganiseerd, al was het maar omdat ik hier aan alles merk en zie dat er toch enkele zaken niet pluis zijn.

Concreet kom ik tot mijn vragen aan het KMSKA over de legaten. Ondanks het risico op herhaling vind ik het, in het licht van alles wat de andere sprekers na het KMSKA hebben gezegd, nodig om deze vragen toch te stellen. Leg ons nog eens haarfijn de gehanteerde schattingsprocedure uit. Wie doet wat, en waarom? Waarom gebeurt die schatting niet extern? Hoe is ze verlopen bij dit specifieke legaat, en hoe bij vorige legaten?

Ik kan me toch niet van de indruk ontdoen dat er misschien wel opzettelijk laag wordt geschat met het oog op lage successierechten en eventuele andere voordelen. Mocht dat inderdaad het geval zijn geweest, dan is er een probleem. Het museum noemt de verzekeringswaarde de gangbare werkwijze, maar experts spreken dat tegen. Misschien is de praktijk wel gangbaar in de ogen van het KMSKA, maar daarom nog niet correct. Vandaar mijn vraag om de schattingsprocedure nog eens haarfijn toe te lichten en vooral ook te motiveren.

Is het gangbaar dat er een juridisch advies wordt gevraagd? Ik sluit me aan bij de vraag van Stephanie D'Hose.

De hamvraag blijft waarom er in dit bewuste legaat-Ghesquière van werd afgeweken. Is het KMSKA dan wettelijk gezien als een Vlaamse openbare instelling niet gebonden aan de uitgebreide motiveringsplicht, nog los van het juridische aspect? Dat het daarvan is afgeweken, hebben we met zijn allen wel kunnen vaststellen. Hoe wordt die afwijking gemotiveerd? Is er ook in vorige legaten afgeweken. In hoeveel legaten was er bijvoorbeeld in de laatste 25 jaar sprake van afwijkingen ten opzichte van de initiële afspraken? Met andere woorden, in hoeveel legaten is er naar de geest van de erflater geïnterpreteerd?

Het KMSKA is een verzelfstandigde vzw en wordt bestuurd door een raad van bestuur. Die moet toezicht houden op de werking, en samen met de directie in een werkzame aanpak voorzien voor de praktische en organisatorische vraagstukken. Binnen de praktische limieten moet hij de museale werking afbakenen. In hoeverre is de raad van bestuur betrokken geweest bij het legaat-Ghesquière? Hoe heeft niet alleen de directie maar ook de raad van bestuur de afwijking van de

verbintenissen gemotiveerd? Of waren die afwijkingen louter het gevolg van een beslissing van het management?

Ik blijf toch achter met een wrang gevoel, zelfs al worden straks alle vragen beantwoord. Mogelijk is er voor 1 miljoen euro oneigenlijk gebruikt. Daarbovenop heeft de minister-president dan nog verklaard dat er naar de geest van een testament geïnterpreteerd mag worden. Dat zoiets eigenlijk larie en apekool is, heeft Alain-Laurent Verbeke bewezen. Nog los van de juridische mogelijkheid is het ook gewoon niet wenselijk dat men zelf de geest van een testament zou kunnen bepalen, laat staan wat iemand werkelijk post mortem wil. Ik kan me trouwens net zo min als journalist Geert Sels van de indruk ontdoen dat hier partijpolitieke spelletjes worden gespeeld, om de beschermende hand van één partij niet te noemen. Die partij levert de minister van Cultuur en heeft tevens belang bij de stad Antwerpen en dus ook rechtstreeks bij het KMSKA.

Ik kan wel meegeven dat de beslissing om bepaalde mensen al dan niet uit te nodigen, gestoeld is op een juridisch advies van het Vlaams Parlement. Het gaat geenszins om een tegemoetkoming aan een van de partijen die vandaag aanwezig zijn. Meer kan ik daar niet over zeggen. Dat is achter gesloten deuren beslist, maar het leek mij toch beter om dat even te verduidelijken. Het gaat trouwens niet over een onderzoekscommissie of zo, maar louter om een hoorzitting.

Voorzitter, dat zijn mijn vragen voor wat de legaten betreft. Ik zit nu met een tijdsconflict. Wilt u mij toestaan om mijn vragen voor het tweede deel nu al te stellen, opdat ik de antwoorden nadien kan lezen in het verslag?

De voorzitter: We zullen het zo acteren. Ik zal zorgen dat in het verslag de vragen die u nu stelt, bij de tweede ronde zullen worden gevoegd. Er zullen dus nu in de eerste ronde geen antwoorden op worden gegeven, enkel in de tweede ronde als alle vragen verzameld zijn.

(De tweede ronde van deze hoorzitting is wegens het gevorderdere tijdstip niet doorgegaan. De commissie heeft met het KMSKA afgesproken om op een nog te bepalen latere datum een nieuwe hoorzitting te organiseren over zijn algemene werking.)

Filip Brusselmans: Dat is heel vriendelijk van u, voorzitter.

Hoe evalueert de voorzitter van de raad van bestuur van het KMSKA de huidige samenwerking met het management? Een heikel punt waar we niet omheen kunnen, is het ontbreken van een artistiek directeur in het organigram van het KMSKA. Is er al sprake van een vacature? Ik verneem graag de stand van zaken.

Wat met de herhaalde beweringen dat afspraken of contracten met partners geheime of op zijn minst niet-openbare clausules bevatten? Ik verwijs naar de loyautéitsclausules in sponsorcontracten. Maar ik kan me inbeelden dat er ook op andere vlakken sprake kan zijn van bewust niet-openbaar gemaakte afspraken. Is dat zo? Kan het KMSKA dat formeel ontkennen: ja of neen?

Indien er inderdaad niet-openbaar gemaakte afspraken bestaan, had ik graag vernomen hoe het KMSKA dit praktisch rijmt met de beginselen van behoorlijk bestuur, waaraan de Vlaamse openbare instellingen gebonden zijn. In hoeverre is er al werk gemaakt van de intentie om het beleid rond partnerschappen en sponsoring verder op punt te stellen?

Tot slot, er heerste terecht euforie bij de opening, waaraan ook ikzelf heb deelgenomen. Wat een prachtig museum is het geworden. Maar die euforie is intussen wat weggeëbd. Er is wel al een en ander verschenen in kranten. Recent vergeleek

The Burlington Magazine, een wereldwijd toonaangevend maandblad voor de kunsten, het KMSKA in een artikel met "een nachtclub in een oude James Bondfilm". Het magazine kwam tot de niet mis te verstane slotconclusie dat het museum in zijn verschillende strategieën om nieuwe bezoekersgroepen aan te spreken, de balans van wat een kunstmuseum zou moeten zijn, heeft laten verloren gaan. Die zware woorden kwamen dus niet bepaald van een flutmagazine. Ik zou graag de reactie van het KMSKA horen.

Voor het overige heb ik alle vertrouwen in het komende debat. Helaas zal ikzelf vroeger moeten vertrekken.

1.3. Katia Segers

Katia Segers: Ten eerste dank ik alle sprekers.

In de negen jaar dat in het Vlaams Parlement en de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media zit, heb ik nooit eerder een dergelijke hoorzitting meegemaakt, met dergelijke harde woorden en verwijten over en weer. De situatie dwingt tot heel wat vragen. Er is vandaag heel veel verheldering gebracht, niet het minst door de heer Verbeke.

Ook Vooruit ervaart deze case als bijzonder onverkwikkelijk, niet alleen voor het KMSKA, het grootste Vlaamse museum, maar voor de hele sector. Wat een impact zal dit hebben op andere schenkers, mensen die overwegen om hun fortuin aan een kunstinstelling over te laten, en op bruikleengevers? Dit sterkt allerm minst het vertrouwen van particulieren in onze Vlaamse kunstinstellingen, zeker wanneer het de grootste daarvan betreft. Ook voor het imago van Vlaanderen is dit nefast. We zijn nu de risee van de internationale kunstwereld, zoveel is zeker.

Mijn vragen liggen in de lijn van die van Stephanie D'Hose en Filip Brusselmans. De afhandeling van het legaat is de allerbelangrijkste kwestie. Professor Verbeke was daarin heel duidelijk. Wie de letter van een testament niet kan uitvoeren, moet de schenking weigeren. Waarom hebben de directie en het bestuur van het museum geoordeeld dat ze de afhandeling toch konden doen, in hun eigen woorden naar de geest? Waarom is niet alles letterlijk uitgevoerd?

Mevrouw Willems heeft vandaag gezegd in verband met de zinsnede in het testament over de restauratie, dat het museum al op voorhand wist dat er de komende dertig jaar geen restauratie nodig zou zijn. Als er dan toch zoveel overleg en gesprekken met mevrouw Ghesquière zijn geweest, waarom is dat dan niet met haar opgenomen? Waarom stond die zin toch in het testament zonder dat het met haar is besproken? Mevrouw Willems beweert dat het museum gewoon de ICOM-zin heeft overgenomen: de taken van een museum, zoals letterlijk in de ICOM-code beschreven is. Maar dat had men toch al in de gesprekken met haar kunnen aan kaarten. Waarom is dat niet gebeurd?

Mijn tweede vraag gaat over de schatting. Er is een enorme discrepantie tussen de eigen KMSKA-schatting van 1,3 miljoen euro, en de 4 miljoen euro die voortkomt uit de tweede schatting van de heren Ceuleers en Van de Velde, en het onderzoek van Geert Sels. Nochtans stelt artikel 5.2 van de ICOM-code letterlijk: "Wanneer echter het museum zelf de begunstigde zou kunnen zijn," – 'zou kunnen zijn', zelfs niet 'is' – "wordt het object door een onafhankelijke expert getaxeerd." Dat is gewoon letterlijk de tekst van de code, die het museum heeft onderschreven. Waarom heeft het KMSKA dan geoordeeld om dat toch maar zelf te schatten, met hallucinante bedragen, die absoluut niet marktconform zijn. Het KMSKA claimt genoeg expertise te hebben, maar waarom heeft het over bijvoorbeeld Afrikaanse maskers geen schatting gevraagd aan de collega's van het museum van Tervuren, die daarin toch heel wat meer expertise in huis hebben?

De heer Claesen heeft mooi en goed verteld hoe de situatie is verlopen. Ik ben oprecht overtuigd dat Eigen Vermogen gehandeld heeft zoals het moest. Bruno Claesen stelt dat de belastingdienst de schatting gewoon heeft aanvaard. Dat is voor mij dan voer voor vragen aan andere ministers. Loopt er dan niets mis bij de Vlaamse Belastingdienst, als die een dergelijke schatting zomaar aanvaardt?

De vraag blijft: waarom die interne schatting? Als het KMSKA nu zou inzien dat die schatting wel degelijk te laag is – zelf denk ik dat daar geen discussie over bestaat – plant het dan een gecorrigeerde aangifte bij de fiscus? Zoiets is nog altijd mogelijk.

Waarom heeft het KMSKA bij de uitvoering van het legaat geen juridisch advies ingewonnen?

Minister-president Jambon heeft twee weken geleden een evaluatie aangekondigd. Ik heb dezelfde vraag als Stephanie D'Hose. Wat is de huidige stand van zaken van de evaluatie? Heeft het kabinet-Jambon al contact opgenomen?

Carmen Willems deelt mee dat het KMSKA een tentoonstelling en een catalogus plant rond het legaat-Lens-Ghesquière. Sinds wanneer staat dat in de planning? Sinds wanneer zijn de diensten van het KMSKA die tentoonstelling en catalogus aan het plannen?

Voorts wijst Carmen Willems op de honderden bruikleengevers aan het KMSKA. Hoeveel zijn er precies? Hoeveel bruikleengevers hebben vandaag werken in bruikleen bij het KMSKA?

In een eerder artikel van 7 maart 2020 maakt Geert Sels gewag van twee gemiste kansen van belangrijke tekeningencollecties, met zelfs een van Michelangelo. Een daarvan zou gepland geweest zijn als minitentoonstelling bij de opening. Waar is het misgelopen? Waarom zijn die collecties teruggetrokken?

Hetzelfde geldt bijvoorbeeld ook voor de bruikleen van zestien werken, waaronder een Artemisia Gentileschi. Waarom zijn die teruggetrokken?

Er was ook een expositieproject gepland in Venetië in het Dogenpaleis. Waar is dit alles fout gelopen? Waarom heeft die verzamelaar zich teruggetrokken?

1.4. Karin Brouwers

Karin Brouwers: Voorzitter, er is al veel gezegd. Ik zal het kort proberen te houden. Ik wil ook alle sprekers danken. Het is goed om de verschillende meningen en versies van feiten te horen.

Tot hiertoe hebben we ons alleen kunnen baseren op artikels in De Standaard en een antwoord van de minister-president, die zei dat we het maar eens aan het KMSKA zelf moesten vragen. Het is goed dat daarnaast anderen aan het woord zijn gekomen op basis van hun onderzoeker of expertise. Daarmee is dit een hoorzitting met een goede samenstelling, ondanks het feit dat één persoon niet is kunnen komen. Zoals Filip Brusselmans terecht heeft aangegeven, kwam dat door een juridisch advies van onze eigen diensten en had dit niets met politieke overwegingen te maken.

De uitleg van Bruno Claesen over het Eigen Vermogen was heel interessant, aangezien we die situatie wel een beetje verwarrend vonden. Hij heeft heel goed uitgelegd hoe het Eigen Vermogen sui generis is. Het zal nu worden opgeheven, waardoor dat hele takenpakket bij het KMSKA terecht komt. Dat is een reden te meer om ervoor te zorgen dat het museum de procedures op punt heeft.

De afhandeling van het legaat lijkt me gelopen zoals het moet. Alleen kan men zich vragen stellen over de schattingen, maar die zijn gebeurd door interne mensen in het museum. Waarschijnlijk is daar advies gevraagd over hoe men dat moet doen. Daarbij is de procedure van de ICOM-code niet gevolgd. Dat heeft ook de minister-president zo gesteld. Er had een onafhankelijke externe schatting moeten gebeuren, wat echter niet is gebeurd. Jammer, maar het is nu zo. Ik weet ook niet of we daarop hoeven terug te komen. Maar het is wel goed om voor de toekomst te weten dat zoiets niet meer kan, en dat ook andere musea zich daar niet aan horen te wagen.

Dan is er natuurlijk de uitvoering van het testament zelf. Die opdracht ligt dan wel volledig bij het museum. Ik geloof professor Verbeke helemaal waar hij het heeft over zogenaamde luide wensen van mevrouw Ghesquière, die dan niet helemaal op de juiste manier zijn uitgevoerd. Sommige passages in het testament waren heel erg duidelijk. Dan had het zo moeten gaan, met bijvoorbeeld ook aankopen ter aanvulling van de collectie. Persoonlijk vind ik het niet erg professioneel om daarover verwijten te strooien en iemand handelaar te noemen die dat dan niet blijkt te zijn. Maar daarover wil ik nu ook weer geen discussie voeren, voorzitter. Ik zal me inhouden.

Wel zit ik met de volgende vraag, waarvan ik niet weet of ze voor de heer Claesen of de mensen van het museum bestemd is. Is er nu al dan niet op voorhand een juridisch advies gevraagd, voor het legaat in ontvangst werd genomen? Is er ooit een juridisch advies aan het al vermelde advies voorafgegaan? Van dat laatste heeft de minister-president gezegd dat men het bij een of ander bureau heeft ingewonnen. Nu is er dus een advies beschikbaar, maar misschien was er beter op voorhand al een geweest. Was dat er ook? Zo ja, was het een extern of een intern advies? Misschien heeft het KMSKA een goede jurist in huis, maar tenzij ik iets gemist heb, is daar nog niet naar verwezen.

Ook Stephanie D'Hose heeft al opgemerkt dat de musea in dit land, en zeker de grote instellingen met een voorbeeldfunctie, zullen moeten nadenken over hoe dergelijke onverkwikkelijke zaken in de toekomst vermeden kunnen worden, en over de ontwikkeling van een goede procedure, samen met FARO en anderen. De minister-president heeft een aantal voorbeelden gegeven van wie er binnen de administratie ook zou kunnen helpen opdat alle musea een goede procedure hebben, een soort handleiding.

Misschien bestaat dit al allemaal, maar er zou gezamenlijk over moeten worden nagedacht. Daarbij zouden de ICOM-procedures in duidelijke richtlijnen moeten worden gegoten. Die kunnen eventueel verplichten – ik weet niet of we zover moeten gaan – om er een jurist naar te laten kijken. Dergelijke goede procedures kunnen dan verspreid worden naar alle musea in dit land. Ze krijgen er allemaal mee te maken. Hetzelfde geldt trouwens voor archieven en allicht nog andere instellingen. Daar moet grondig over worden nagedacht, om dergelijke zaken te vermijden voor de toekomst.

Voorzitter, ik heb begrepen dat we andere vragen aan het museum straks moeten stellen.

De voorzitter: De heer Sels heeft inderdaad nog een andere afspraak. Ik stel voor dat hij nu al antwoordt.

Geert Sels: Ik heb eigenlijk geen verdere aanvullingen.

1.5. Cathy Coudyser

Cathy Coudyser: Ik wil op mijn beurt de sprekers danken om in alle openheid hun mening te verkondigen. We zullen nu de zaken in alle sereniteit en objectief moeten

bekijken. Het komt erop aan om vast te stellen wat eventueel fout is gegaan, of toch op zijn minst voor verbetering vatbaar is. Heel in het bijzonder dank ik Alain-Laurent Verbeke voor het inzicht over hoe letterlijk een testament moet worden uitgevoerd. Hij heeft op een objectieve manier het voorliggende testament geanalyseerd en gezegd wat daar dan mee moet gebeuren.

Het is ongebruikelijk dat een parlement zich over een individuele case uitspreekt. Ik zal dat dan ook niet doen. Maar we zijn natuurlijk wel de behoeders van de erfgoedsector. Daarbij willen we alle collectiebeherende instellingen goed zien functioneren, en wensen we een goed werkend netwerk van instellingen en organisaties in de erfgoedwereld, die elkaar daarin kunnen helpen. Dat lijken me zaken die zeker nog op te volgen zijn.

Ik kom tot mijn vragen aan het KMSKA. Ik neem aan dat er interne procedures zijn voor onder meer het behandelen van een legaat. Worden die interne procedures op regelmatige basis geëvalueerd? Hoe doet de organisatie dat? De ICOM-regels zijn daarin natuurlijk cruciaal, samen met de code van goed bestuur. Roept de toepassing van onder andere de ICOM-regels intern bij het KMSKA veel vragen op? Is er dan nood aan bijkomende begeleiding? Kan het KMSKA met het oog op een goede aanpak kijken naar andere erfgoedorganisaties in Vlaanderen, maar eventueel ook in het buitenland?

Is het museum naar aanleiding van wat hier al is gezegd, van plan om deze zaken verder op te volgen? Als erfgoedinstelling van de Vlaamse Gemeenschap heeft het KMSKA een voorbeeldfunctie, en tegelijk een opdracht op het vlak van kennis- en expertisedeling ten aanzien van andere, vaak kleinere of regionale musea. Ook die worden op hun niveau met dergelijke zaken geconfronteerd. Hoe wil het KMSKA dat aanpakken?

Er is gesproken over imagoschade. Los van de case, is deze hoorzitting er in de eerste plaats op gericht om ervoor te zorgen dat zo iets in de toekomst zo min mogelijk gebeurt. Zien de sprekers van het KMSKA oplossingen om een en ander te duiden en die imagoschade zo klein mogelijk te houden?

Voor Jan Ceuleers heb ik dezelfde vraag als Stephanie D'Hose. Hij handelt als bezorgde burger maar is ook lid van de Topstukkenraad. In het kader van de openbaarheid van bestuur is hij het gesprek met het museum aangegaan. Waarom heeft hij dit probleem in de openbaarheid gebracht en is hij niet verder in dialoog getreden met het museum of eventueel met andere erfgoedorganisaties zoals FARO? Was het niet mogelijk om het probleem dat hij schetst, verder intern en zonder openbaarheid te behandelen en eventueel bij te sturen?

Ik heb nog een vraag aan alle sprekers. Uit het recente onderzoek over de samenwerking tussen privéverzamelaars en semipublieke of publieke cultureelerfgoedinstellingen is duidelijk naar voren gekomen dat er nood is aan meer onderlinge kennisdeling en dialoog tussen publieke en private actoren, en dat er ook een toenemende nood is aan een ethisch kader. We kijken naar ICOM-Vlaanderen maar ook naar FARO, Cultuurloket en de Koning Boudewijnstichting. Wie kan daarin welke rol opnemen? Volstaan die instanties of zijn er nog andere nodig?

Er is gezegd dat er strafrechtelijk niets is gebeurd en dat men niet naar het parket kan gaan. Alain-Laurent Verbeke adviseert iedereen die legateert om een toezicht houder aan te stellen, ook als er geen familie is. Anders neemt de familie die taak waar. Ziet hij binnen de erfgoedsector of kunstwereld nog instanties die mogelijk meekijken of waar nodig een rol kunnen opnemen, opdat we dergelijke zaken in de toekomst kunnen vermijden?

1.6. Meyrem Almaci

Meyrem Almaci: Als commissievoorzitter wil ik alle sprekers – ook Geert Sels, die al vertrokken is – uitdrukkelijk danken om hier vandaag te zijn. Ik zal nu zelf ten persoonlijke titel mijn vragen stellen.

Dat er spanning op deze hoorzitting zit, lijkt me nog een understatement. Ik ben de heer Verbeke dankbaar omdat hij de noodzaak van sereniteit benadrukt. De doelstelling van deze commissie is om te zoeken hoe we het beleid en het kader kunnen verbeteren. We willen geen scheidsrechter spelen. Dit is effectief geen onderzoeks- of bijzondere commissie, maar de hoorzitting betreft wel een zaak die bijzondere aandacht verdient: mensen die een legaat achterlaten en een wens uitdrukken, en hoe daarmee dan wordt omgegaan.

Als er één ding mij is opgevallen toen ik het legaat las, dan is het wel dat mevrouw Ghesquière herinnerd wilde worden via haar collectie. Ze heeft heel duidelijk aangegeven hoe belangrijk die collectie voor haar was en wat ze daarmee wilde laten doen. Dat lag haar erg na aan het hart. Ik vrees dat ze niet op deze manier wilde herinnerd worden. Voor mij is de voornaamste vraag: hoe zorgen we ervoor dat we haar de herinnering geven die ze verdient? Dat zou dan ook de doelstelling moeten zijn van iedereen die hier vandaag aanwezig is, of op een of andere manier bij dit debat betrokken is.

Ons KMSKA is een instelling die heel veel mensen een warm hart toedragen. Ongelooflijk veel mensen zijn na de heropening komen kijken naar zijn mooie en geweldige collectie, met haar internationale uitstraling. Die collectie verdient de nodige zorg en de juiste behandeling. Voor mij gaat dit debat dan ook over de manier waarop we die collectie het meeste eer aandoen en het best respecteren.

Ik heb vanaf het begin aangegeven – dat is geen geheim en heeft ook in een krantenartikel gestaan – dat mensen die zich beroepen op de geest van een bepaalde zaak, dat op een of andere manier moeten kunnen verantwoorden.

Carmen Willems heeft verwezen naar de vele contacten die er geweest zijn en de nauwe vriendschap met Gilbert Ghesquière. Ik heb begrepen dat ook Jan Ceuleers die vriendschap met mevrouw Ghesquière had. Maar ik kan niet anders dan gewoon lezen hoe het legaat is opgesteld: de woorden en hun waarde. Op dat punt ben ik het helemaal eens met Alain-Laurent Verbeke, daar kan men niet omheen.

Dan heb ik een aantal principiële vragen. De eerste gaat over schatting. In de bundel van ICOM, op pagina 29, punt 5.2, staat dat vanaf het moment dat het museum zelf de toekomstige begunstigde zou kunnen zijn het volgende: "When the museum itself may be the beneficiary, appraisal of an object or specimen must be undertaken independently." Er is natuurlijk de praktijk in het veld. Het is legitiem dat het KMSKA daarnaar verwijst. Maar anderzijds bracht een onderschatting in de praktijk minstens het voordeel van een lagere erfbelasting mee. Ik zit ook met die vraag naar het verschil in schattingen, en naar de ICOM-code, die ook het KMSKA heeft ondertekend. Die zegt iets anders dan wat internationaal de praktijk is. Ik zou daarin graag enig inzicht willen verwerven. Blijft die ICOM-code ook na de ondertekening zo vrijblijvend dat men nog een andere richting uit kan? Ik probeer dat te vatten.

Wanneer is het juridische advies gevraagd? Als voorzitter van deze commissie heb ik de minister-president gevraagd om het vrij te geven. We hebben daar nog geen antwoord op gekregen. Is het KMSKA zelf daartoe eventueel bereid? Wanneer is het juridisch advies voor het eerst gevraagd? Wat is de gangbare procedure rond legaten en juridische adviezen? Is het in deze zaak anders gelopen dan in andere? Loopt het altijd zo qua timing en qua inschatting?

Ik heb ook de vraag gehoord met betrekking tot het Eigen Vermogen. Op dat moment was de samenstelling van die organisatie anders, speelde de provincie nog een rol, en was er een nauwere betrokkenheid van de Vlaamse overheid. Is er op een of andere manier met de overheden van gedachten gewisseld over de omgang met legaten? Dit is toch wel een omvangrijk legaat. Bruno Claesen heeft zelf aangegeven dat het eerste legaat van honderd jaar geleden erg groot was, en dat hetzelfde geldt voor het legaat-Ghesquière. Omdat er op dat moment nog een tussenniveau betrokken was, vroeg ik me af of dat legaat op dat provinciale niveau aan bod is gekomen. Hoe ging het in zijn werk op dat moment?

De heer Verbeke heeft het legaat gelezen en zijn analyse gebracht. Er is natuurlijk ook corona geweest. Ik hoorde hem heel expliciet zeggen dat ondanks de overmacht door corona, er eigenlijk binnen de twee jaar na de opening uitvoering zou moeten worden gegeven aan het legaat. Daardoor is er nu eigenlijk nog een jaar om met respect voor het legaat het nodige te ondernemen. Als die interpretatie klopt, op welke manier plant het KMSKA dat dan concreet? In hoeverre sluit zijn plan aan bij de vraag naar compensaties of naar herstel, zoals onder andere Jan Ceuleers maar ook enkele commissieleden hebben gevraagd.

Er is wel wat tijd overheen gegaan sinds het legaat voor het eerst bij het KMSKA is gekomen, en sinds het dan uiteindelijk, ook wegens de verbouwing van het KMSKA, in een andere richting is geduwd. Er is ook een aanvulling geweest van de collectie. Mijn vraag is of het museum nog verdere plannen heeft tot aanvulling en hoe het de doelvorming rond die collectie verder wenst vorm te geven. Gaat het veeleer om herstellen of om verder aanvullen?

Wat met de gevraagde vaste zaal? Is het KMSKA op dit moment überhaupt in de mogelijkheid om een tiende van de collectie permanent tentoon te stellen, met de manier waarop de heropening is gebeurd? We zijn allemaal in het KMSKA geweest. Het legaat had voordien al een traject achter de rug. Het museum is heropend en heeft een bepaalde indeling. Is er in het concept van die indeling rekening gehouden met de wensen uit dit legaat? Dat zou in principe toch mee moeten ingecalculerd zijn op het moment dat de opening operationeel werd gemaakt.

Heb ik van de heer Claesen juist begrepen dat mevrouw Ghesquière dementerend is beginnen te worden in 2015? Dat zou dan betekenen dat alles waarvoor men zich op de geest beroept, eigenlijk van voor 2015 zou moeten dateren. Er is een groot tijdsverschil tussen de periode van overlijden en de uitvoering van het legaat. Dat is gewoon een objectieve vaststelling. De heer Claesen kan straks formeel antwoorden. Blijkbaar heeft mevrouw Ghesquière al in 2010 haar wensen duidelijk te kennen gegeven, maar is ze in 2015 dementerend geworden. In 2017 is ze overleden. Vervolgens is dit hele proces van start gegaan. Daarbij is het belangrijk om te weten dat haar mentale staat of haar geest al in 2015 een beetje aan het achteruitgaan was. Ik kan niet inschatten in welke mate, maar vind dit uiteraard belangrijk.

2. Antwoordenronde

2.1. KMSKA en Eigen Vermogen KMSKA

Carmen Willems: Voorzitter, een aantal vragen overlappen elkaar. Ik zal de vragen beantwoorden in de volgorde waarin ze zijn gesteld.

Een belangrijke vraag die vaak terugkomt, gaat over het inwinnen van advies van experts bij het openen van het legaat. Bruno Claesen zal daar nog bijkomende duiding over geven. In 2017 was er in het bestuurscomité van het Eigen Vermogen voldoende vertegenwoordiging van mensen met een juridische achtergrond, met kennis van zaken. Toen is er geen apart juridisch advies ingewonnen. Dat is ook altijd zo verklaard geweest.

Luk Lemmens: Hierbij wil ik nog een aanvulling doen. Bruno Claesen is nog één persoon vergeten te vermelden die in het Eigen Vermogen aanwezig is, namelijk Annelies Verlinden. Als juriste heeft zij toch wel enige zeggenschap.

Bruno Claesen: De provincie en de stad waren allebei instellingen vanwaar ooit stukken naar het museum gekomen zijn in de periode van 1810 tot nu. Vandaar ook altijd die onverdeeldheid. Mensen met een beetje ervaring zijn daarmee vertrouwd. De collectie van het KMSKA bevond zich in onverdeeldheid. Een deel kwam van de stad, een deel kwam rechtstreeks naar het KMSKA en een deel kwam van de provincie. Daarom was er zowel iemand van de provincie als van de stad aanwezig. Daarnaast waren nog vier mensen aanwezig, afkomstig van de schenkers, met een wetenschappelijke achtergrond of op een andere manier geïnteresseerd. In 2018 waren die vier mensen: Guy Peeters, Herman De Bode, Annelies Verlinden en Karine Van den Heuvel. Die werkwijze gaat al terug tot in 1931.

Wat het juridisch advies betreft, ik heb in mijn periode, tussen 2012 en nu, maar twee legaten weten binnenkomen, namelijk dit legaat en het legaat van Richard Vander Linden. Dat tweede was veel gemakkelijker. Het bestond louter uit geld en had niets te maken met kunstwerken. Anderzijds wil ik toch nog eens benadrukken dat Gilberte Ghesquière bijna kind aan huis was in het KMSKA. Omgekeerd waren wij ook bijna haar kinderen. Daardoor kende men haar bekommernissen bijzonder goed. Maar we waren er niet bij toen ze over haar collectie heeft gedicteerd. Ik hoor wel van mensen die haar achteraf nog vaak hebben bezocht en haar zelfs bij haar verhuis geholpen hebben, dat het over het museum ging. Vandaar dat wij altijd in die geest de zaken bekeken hebben.

Maar ik heb veel bijgeleerd vandaag. Men is nooit te oud om te leren. In ieder geval moeten we hier met zijn allen uit leren. Daar heb ik geen probleem mee. Maar ik heb dat wel als men de indruk wekt dat we gevoefd zouden hebben. Dat hebben we niet gedaan, op geen enkel moment. Ook dat vind ik belangrijk. Gilberte Ghesquière was ons te nabij.

Helaas heeft Manfred Sellink haar niet meer meegemaakt, want toen waren we al in 2015. Wij hebben haar wel meegemaakt. Ik persoonlijk heb haar wel maar één keer gezien, toen Philip Heylen Paul Huvenne op het stadhuis bedankte voor zijn directeurschap. Daar was ze bij aanwezig, wat toch aantoont hoe dicht ze bij het KMSKA stond.

Ik heb toch wel moeite met de stellingname van vandaag dat er van alles zou zijn uitgestoken met het legaat. Ik heb vandaag wel geleerd dat men het legaat misschien anders moet vormgeven. Maar dat is toch iets heel anders dan meteen zeggen zoveel geld voor dit en zoveel voor dat. Trouwens, ik heb daarstraks gezegd hoeveel het Eigen Vermogen de jongste jaren heeft betaald voor de restauraties en dergelijke.

Ik denk dat ik daarmee het belangrijkste dat ik moet zeggen, gezegd heb.

Luk Lemmens: Ik wil daar nog één ding aan toevoegen. De voorzitter heeft gezegd dat er wat spanning is. Er is over en weer nogal wat kwaad gezegd. Maar natuurlijk, als wij als museum in de media – en daar zit de grote fout – op zo'n manier worden weggezet, dan mag men het ons niet kwalijk nemen dat wij hier tegenover de mensen die daarvoor gezorgd hebben, een wederwoord hebben. Dat kan misschien hard geklonken hebben, maar dat is omdat wij met passie dit museum besturen en omdat wij er met passie voor zorgen dat alles daar correct gebeurt. Het is alleen spijtig dat men ermee naar de pers is gegaan. Velen hebben hier gevraagd waarom men dat heeft gedaan. Wel, dat is voor mij ook een ongelooflijk belangrijke vraag.

Als er imagoschade is aangebracht, dan is dat inderdaad gebeurd doordat een man absoluut wou dat het in de krant kwam.

(De voorzitter onderbreekt de spreker even omdat ze van oordeel is dat zijn laatste opmerking de vergadering een ongewenste dynamiek kan meegeven. Na een kort onderling overleg beslist de commissie om de opmerking achteraf te bekijken in de regeling der werkzaamheden. Daar heeft de commissie beslist om ze in het verslag te laten weergeven.)

De voorzitter: Ik wil niet dat we verder die richting uitgaan.

Carmen Willems: Er is gevraagd of er al een gesprek met de erven en een evaluatie hebben plaatsgevonden. Neen. We zijn onmiddellijk na het verschijnen van het eerste artikel gecontacteerd door de erven. Ze willen absoluut en ten stelligste hiermee uit de pers blijven. Zij willen met ons hierover een gesprek om het hoe en wat te bekijken. Dat gesprek zal gewoon een gesprek zijn tussen het KMSKA en henzelf, om de sereniteit in dit dossier te bewaren. De erven hebben er ook bewust voor geopteerd om geen enkele reactie te geven in de pers. Dat zullen we ten volle respecteren. Voor alle duidelijkheid: er zijn geen erfgenamen in de rechte lijn van het woord. Het gaat om verre neven en nichten van mevrouw Ghesquière.

Was er al gepland om iets te doen met de collectie-Ghesquière? Wij hebben best al veel gedaan met die collectie. Wie binnenkomt in het museum, ziet daar al een schenkersscherm waar we digitaal de volledige schenking aan bod laten komen. Mevrouw Ghesquière heeft in ZAAL Z nog zelf een interview gegeven. Ik heb uit dat artikel geciteerd. Toen had ze haar testament al opgemaakt. In het interview zelf heeft ze te kennen gegeven dat ze graag wilde blijven doneren aan het museum, om te kunnen werken aan de restauraties, conservaties en alle andere belangrijke aspecten van de werking. Dat heeft zeker meegespeeld in onze interpretatie van het testament.

Voorts is er een schenkersboek gemaakt, waaraan de heer Claesen heeft gerefereerd en waarin ook de schenking van mevrouw Ghesquière uitvoerig aan bod komt. Het museum heeft een schenkersmuur, waar van jaar tot jaar alle schenkingen worden opgenomen. We hebben meer dan 10 procent van de objecten opgenomen in de vaste collectiepresentatie, zoals ook is gevraagd in het testament. Ik ga eerlijk zijn: we hebben daar niet eens moeite voor moeten doen. Die collectie is zo fantastisch dat we blij zijn dat we ze hebben en kunnen presenteren.

De financiële middelen die daarvoor nodig zijn, komen uit de algemene middelen van het KMSKA, van de werking. Uiteraard zijn ze moeilijk te berekenen voor objecten apart. Daarvoor hebben we, voor alle duidelijkheid, de liquide middelen uit dat legaat niet gebruikt.

De tentoonstelling is sinds lange tijd gepland. Toen mevrouw Ghesquière overleden is, hebben we even overwogen om een tentoonstelling te houden op een locatie buiten het museum, maar eigenlijk wisten we zeer goed dat mevrouw Ghesquière in de geest echt wel een tentoonstelling wilde in haar KMSKA zelf. We hebben er dus voor geopteerd om die tentoonstelling te houden in het openingsjaar van het KMSKA. Ze zal plaatsvinden in september. Daar zullen, in tegenstelling tot wat hier beweerd is, al haar werken getoond worden. Er komt een catalogus van de tentoonstelling. Die zijn we trouwens volop aan het schrijven. Daar wordt momenteel de laatste hand aan gelegd. Dat is uiteraard een heel voorbereidend werk geweest. De kosten die daarmee verband hielden, zijn opgenomen in de werking van het KMSKA en zijn gemaakt.

Alle wensen uit het testament van mevrouw Ghesquière zijn intussen dus ingewilligd. Haar collectie is geconserveerd en onderzocht. Haar collectie wordt gepresenteerd

en zal in een grote tentoonstelling nog meer 'ampleur' krijgen. Het onderzoek rond de collectie dat nodig is, is gevoerd. Uiteraard is een onderzoek rond een collectie nooit af, voor alle duidelijkheid.

De collectie van mevrouw Ghesquière bevat veel gouaches en tekeningen. Die kan men niet permanent tentoonstellen. Daarvoor geldt sowieso een periode van drie maanden. Specifiek voor dergelijke objecten geldt dat ze in beschermde en donkere ruimten bewaard moeten worden. Juist daarom is het onmogelijk om bijvoorbeeld de collectie van mevrouw Ghesquière een vaste zaal te geven, wat ook niet in het testament staat. Er staat wel dat een deel van haar collectie permanent moet worden tentoongesteld in de collectiepresentatie van het KMSKA. Aan al die voorwaarden is één voor één voldaan. Dat wil ik toch wel duidelijk stellen.

Over de schattingen blijven veel vragen. Er wordt gerefereerd aan de ICOM-code, met de vraag of we die toepassen. Uiteraard doen we dat. Ik heb in mijn betoog toegelicht dat wij nooit zelf schattingen doen voor aankopen. Dat zou deontologisch niet correct zijn. Maar zoals ik daarstraks uitvoerig heb toegelicht, doen we zelf wel de schattingen met het oog op de te verzekeren waarde van onze eigen collectie. Dat doen we alleen voor bruiklenen en voor indenniteitsdoeleinden.

Als we iets uit onze collectie in bruikleen geven aan anderen, zullen we de waarde van die objecten bepalen. Daarbij wordt rekening gehouden – zoals ik al heb gezegd – met een groot aantal factoren. Waar wordt het object tentoongesteld? Hoe delicaat is het object? Wat zijn de beveiligingssituatie en de veiligheidsrisico's? Er worden heel wat verschillende criteria in overweging genomen om een verzekeringswaarde vast te leggen.

Daarstraks heb ik eveneens toegelicht dat een verzekeringswaarde sterk van een verkoopwaarde kan afwijken. Tussen musea worden ook afspraken gemaakt over de verzekeringswaarde. Soms wordt bijvoorbeeld een object zwaarder verzekerd voor transport en minder vanaf het moment dat het aan de muur hangt. Van zodra het aan de muur hangt, is de manipulatie ervan immers afgelopen. Vanaf dan is het niet meer nodig is om bijvoorbeeld andere musea zeer hoge verzekeringspremies te laten bepalen. Ik denk dat het principe van de gedeelde aansprakelijkheid gekend is bij de commissie. Daarbij maken musea onderling afspraken om het tentoonstellen van topstukken in andere musea mogelijk te maken. Daarbij hebben we het inderdaad niet over de commerciële of marktwaarde.

Wat wij gedaan hebben of wat ons gevraagd is, moet men in hetzelfde licht zien. Ik moet dit eigenlijk een beetje corrigeren want als ik 'wij' zeg, kijkt de commissie naar de vzw. Ik begrijp dat. Maar wat is er gebeurd? Eigen Vermogen heeft ons inderdaad gevraagd om die objecten te schatten. Die opdracht is aan onze eigen mensen gegeven, omdat die objecten nooit mogen worden verkocht. We hebben de Vlaamse Belastingdienst gevraagd of de waarde waarvoor we de objecten bij ons verzekeren, voor hen volstond. Daarop hebben ze bevestigend geantwoord. Dat is belangrijk.

Nu wordt gezegd dat wij die collectie te laag hebben geraamd. Wij hebben nooit de intentie gehad – en we zullen dat ook nooit doen – om de commerciële waarde van deze schenking vast te leggen. Daar gaat het nu de hele tijd om. Men haalt die zaken voortdurend door elkaar. Of de Vlaamse Belastingdienst daarin juist oordeelt of niet, daarover zal ik me niet uitspreken. Mag ik wel zeggen dat wij met zijn allen heel tevreden waren dat de Vlaamse Belastingdienst de logica van de verzekeringswaarde gevolgd heeft? De curatoren van het KMSKA zullen nooit marktwaarden bepalen. Op de vraag wat onze collectie waard is, kunnen en willen we niet antwoorden. Zoals bekend is de kunstmarkt bijzonder volatiel en doet zich daar bijzonder veel speculatie voor. Dat zou voor een museum onmogelijk zijn.

Ik heb de zaken daarstraks toegelicht en hoop dat een en ander intussen een beetje duidelijk is. Ik vind het jammer dat de heer Sels er niet meer is, aangezien ik het gevoel heb dat hij van dat betoog toch weinig begrepen heeft.

De vraag was of het KMSKA de ICOM-code respecteert. Ja, dat doen we. Nogmaals, ik hoop dat dit een beetje meer verduidelijking heeft gebracht.

Er is inderdaad reputatieschade aangebracht en nog van toepassing op het KMSKA. We zullen in alle rust moeten nadenken hoe we hierover zullen communiceren, en welke communicatie precies naar buiten gaat. Ik moet eerlijk zeggen dat ik blij ben met de steun die we van zeer veel van onze bruikleengevers gekregen hebben in dit dossier. Ze kennen ons, weten hoe we handelen en weten dat we proberen om zeer professioneel en met hart en ziel te werken. Nogmaals, met een vaak veel te klein team doen we heel veel. Misschien moeten we in bepaalde gevallen al eens erg snel werken, waardoor men misschien kan zeggen dat we het nog grondiger hadden kunnen bekijken. Die boodschap wil ik gerust meenemen.

Luk Lemmens: Wat onze algemeen directeur hier naar voren brengt, is enorm belangrijk. Er zijn heel veel mensen die ons gevonden hebben na wat in de krant is gekomen. Die hebben ons ook gesteund. Tal van mensen die ons nog schilderijen, beeldhouwwerken en dergelijke schenken, doen dat nu bewust om ons te ondersteunen. Ze weten dat onze curatoren hun schenkingen of in bruikleen gegeven zaken op een goede manier verzorgen. Het is voor ons een hart onder de riem dat dit gebeurt. Ten aanzien van de imagoschade zet zoiets ons op een positieve manier in de verf.

Bruno Claesen: Ik vul graag nog even aan met betrekking tot de belastingen. We kregen eerst het tarief van een gewoon privépersoon, met name 63 procent. Dan heb ik contact opgenomen en heeft de belastingdienst direct begrepen dat het anders in elkaar zat. Ze hadden ook geen problemen met de waarden die wij gebruikt hadden, aangezien ze daarmee vertrouwd zijn. Ik ben blij dat het zo gelopen is en zie niet in waarom we daar nu nog problemen van zouden moeten maken. Niemand wordt daar beter van. Het enige dat nog kan gebeuren, is dat men de waarde optrekt en zo de belastingen verhoogt. Maar ik heb begrepen dat gedane zaken geen keer hoeven te nemen in deze. De ambtenaar heeft er wel zes weken over gedaan om alles te bekijken. Die aangifte is geen blaadje papier. Daar staan alle voorwerpen expliciet op vermeld, ongeacht of het een tekening is of wat dan ook.

Men heeft dat in twee keer verkregen. Het eerste deel was wat wij in bruikleen hadden. Men mag niet vergeten dat mevrouw Ghesquière in 2012 bij haar verhuis naar Cantecroy al een dertigtal werken in bruikleen had gegeven. Ze wist toen niet waar ze die anders heen zou kunnen brengen. De rest zat in stampvolle kluizen. Toen ik op 4 juni die kluizen op de Meir heb mogen openen, zaten ze propvol. De curatoren zegden me dat zoiets niet verantwoord was. Het was een geluk dat we ze eindelijk hebben mogen openen, aangezien de werken al tekenen van verval begonnen te vertonen. Dat was vooral het geval bij de tekeningen op papier en dergelijke.

Ik wil gewoon benadrukken dat wij met betrekking tot de belastingen de beste wijze hebben mogen kiezen.

Carmen Willems: Het gaat vaak over de geest en de letter. Naar mijn aanvoelen hebben we het testament zo realistisch mogelijk geïnterpreteerd. Men kan de zin lezen zoals men die zelf wil lezen. In het juridische advies waarover we beschikken, staat zeer duidelijk dat het bij een andere lezing van die zin de vraag zal zijn welk gewicht men dan aan elk onderdeel moet geven. Moet men dan zeggen dat er drie of vier of vijf woorden staan, en dat 20 procent van het bedrag naar restauratie

mag gaan, zoveel naar conservatie enzovoort? Daarover zouden we dan wel eindeloos kunnen discussiëren.

De commissie moet heel goed weten dat de mensen die erbij betrokken waren en op de hoogte waren van het feit dat mevrouw Ghesquière dit testament in 2010 heeft geschreven, met haar voldoende contacten hebben gehad en voldoende gesproken hebben over de hele breedte van de werking van het KMSKA, waaraan ze toen heeft willen bijdragen.

Sommigen beweren dat we hebben 'gehineininterpretierd'. Vast staat echter wat mevrouw Ghesquière in het interview in ZAAL Z in tempore non suspecto heeft gezegd, en wat alle mensen die – binnen en buiten het KMSKA – heel nauw bij haar betrokken waren, daarvan hebben onthouden. Ook mensen van buiten het KMSKA hebben dat aan ons bevestigd. In geen geval hebben we die zin te kwader trouw geïnterpreteerd. De middelen zijn effectief naar zaken gegaan die betrekking hebben op de collectie van het KMSKA. Het is opgesomd geweest. Net zoals ze bij leven deed, zijn we eigenlijk na haar dood verder gegaan met de besteding van haar middelen.

Ik voel dat hierover het laatste woord misschien nog niet is gezegd, maar laten we dan wel proberen te concluderen dat de middelen goed besteed zijn. Alleszins zijn de kosten die nodig zijn geweest om haar collectie te presenteren of om een virtueel scherm te maken rond schenkingen niet betaald met de middelen van mevrouw Ghesquière, maar met de middelen van het museum. Soms zitten die middelen ook verweven in een instelling. Het is moeilijk om haarfijn uit te pluizen dat het ene aangerekend had moeten worden op het budget van mevrouw Ghesquière en het andere niet. Daarbij hebben wij een interpretatie gedaan waar we tot op vandaag nog altijd achterstaan.

Waar is de interpretatie gebeurd? Er is een bestuurscomité binnen het Eigen Vermogen. Daar is de schenking gevallen en is erover gedebatteerd. Vervolgens is aan het KMSKA de mogelijkheid gegeven om een aantal uitgaven te doen via de middelen die in het legaat aan het KMSKA zijn toegekomen.

Van afspraken met geheime clausules in verband met sponsors ben ik totaal niet op de hoogte. We zijn heel blij met onze bijzonder goede developmentswerking. We hebben de voorbije maanden en jaren ongeveer 6 miljoen euro verzameld voor het KMSKA. Ik denk dat geen enkele andere instelling in Vlaanderen dergelijke resultaten kan voorleggen. We zijn opgeroepen om ons te gedragen als culturele ondernemers. Dat hebben we ook gedaan. We zijn in gesprek gegaan met zeer goede voorbeeldmusea, zoals het Rijksmuseum.

We hebben verschillende soorten contracten. Ik heb daarover al eens een vraag gekregen van een parlamentslid. Die zijn gewoon bezorgd. Uiteraard geven we soms namen en bedragen niet meteen prijs, omdat sponsors vaak niet wensen dat de buitenwereld weet hoeveel geld ze exact aan het KMSKA geven. Maar in het kader van vertrouwelijkheid kunnen ook die documenten uitgewisseld worden. Ik heb geen weet van een geheime clausule. Ik zou ook niet weten waarom die er zou zijn.

We zijn ons bewust van het artikel in The Burlington Magazine. Ik zou het nog eens moeten opzoeken, maar we hebben werkelijk duizenden artikels gekregen naar aanleiding van de heropening van het KMSKA. Internationaal is het museum overal op schermen en in kranten beland. We hebben zelf een analyse gedaan. De artikels zijn voor 90 procent positief tot zeer positief, zelfs laaiend enthousiast. Er zit ongeveer 10 procent artikels tussen met een aantal kritische noten, vaak ingegeven vanuit een specifieke hoek, niet nader te benoemen. Fijn is zoiets natuurlijk niet, maar uiteindelijk heeft iedereen het recht om over het museum te zeggen en denken wat hij wil.

Ik ben ervan overtuigd dat we met het museum dat we hebben gemaakt, zowel de echte kunstliefhebber bereiken als een breed en gediversifieerd publiek met misschien wat minder voorkennis op het vlak van kunst. We zien het ook dagelijks in de zaal. Het publiek is breed en divers. Het publiek komt talrijk naar het museum en de reacties zijn positief. We hebben de eerste onderzoeksresultaten binnen en zijn heel verheugd met de uitkomst ervan. Dat er nog altijd mensen, waaronder bezoekers en journalisten, anders over denken, is hun volste recht. Ik denk niet dat het de bedoeling is dat we ons daar vandaag voor moeten verantwoorden, zeker gelet op de verhouding tussen het positieve en het minder positieve.

Met betrekking tot de vraag van mevrouw Segers hoop ik dat ik voldoende uitleg heb gegeven over de discrepantie tussen een schatting voor aankopen en een interne schatting, die fundamenteel verschillen. Schattingen voor verzekerings- en indemniteitsdoeleinden worden eigenlijk altijd door curatoren van musea gemaakt. Daarvoor kan men niet bij kunsthandelaars terecht. Per definitie zijn zij belanghebbenden. In ons eigen Vlaanderen zijn er nauwelijks beëdigde taxateurs. Het is dus niet zo evident. Men kan die schattingen niet zomaar ergens halen. Als het gaat over verkoopwaarden, zijn kunsthandelaren en galeriehouders wel partijen bij wie men gemakkelijk kan aankloppen.

De tentoonstelling 'Voor Gigi' zit dus al lange tijd in de planning. Met betrekking tot het aantal bruikleengevers heb ik hoongelach op de voorste banken (*andere genodigde sprekers*) opgevangen. Ik zou het moeten nagaan. Het is natuurlijk ook wisselend. In de vaste collectie hebben we momenteel een twintigtal bruikleengevers. We hebben momenteel een tentoonstelling 'De Pelgrim'. Zoals gezegd moet ik het nog nakijken, maar met alle initiatieven die we ontwikkelen, zullen het er op jaarbasis vele honderden zijn. Om de drie maanden hebben we een nieuwe tentoonstelling in het prentenkabinet, telkens met bruiklenen. Vanaf oktober hopen we elk jaar twee grote tijdelijke tentoonstellingen te kunnen maken. De volgende tijdelijke tentoonstelling wordt 'Krasse koppen'. Voor deze tentoonstelling zijn er een vijftigtal bruikleengevers. Het is een wisselende situatie. Bruikleengevers komen en gaan.

Ik denk dat ik niet hoeft in te gaan op de collectie van Caloen. In zijn algemeenheid wil ik wel het volgende zeggen. Ik ga niet verder terug dan de tijd waarin ikzelf aan het museum verbonden ben, maar ook daarvoor denk ik dat er geen noemenswaardige dingen te melden zijn. Dat alles vindt u trouwens open en bloot in het schenkersboek, dat een heel hoofdstuk heeft gewijd aan de geschiedenis van het schenken. Sinds ikzelf bij het museum betrokken ben, hebben we bij twee intenties tot schenkingen of langdurige bruikleen problemen gekend. Ze zijn allebei niet doorgeslagen omdat degene die wilde schenken, tegen de ICOM-definitie in inspraak wilde in de manier waarop de zaken gepresenteerd werden, waar het gepresenteerd werd, wat gepresenteerd werd en hoe het gepresenteerd werd. In het geval waarnaar verwezen werd, wilde men dat een personeelslid op kosten van het museum werd aangenomen om zich met die schenking bezig te houden. Dat zijn zeer verregaande eisen, waarop wij als museum niet kunnen ingaan en die tegen de ICOM-code indruisen. Voor het overige zijn me in elk geval geen intenties tot schenkingen bekend waar iets zou zijn misgelopen.

In verband met de vraag van mevrouw Brouwers denk ik voldoende te hebben toegelicht waarom de curatoren die schattingen hebben gedaan voor het KMSKA. Bij de lezing van de zin over conserveren, restaureren, presenteren enzovoort, kunnen we lang discussiëren over welk percentage dan naar wat had moeten gaan.

Mevrouw Coudyser vraagt of er nood is aan externe begeleiding. Ik moet misschien even duiden dat schenkingen nu binnenkomen in de vzw KMSKA. Er is sinds 2020 een heel andere manier van werken. Tot dan kwamen ze binnen bij het Eigen Vermogen. Als we ervan op de hoogte zijn, laten we ze binnenkomen bij de vzw KMSKA. Zelf

hebben we geen juridische dienst. Zeer zeker zullen we juridisch advies inwinnen naar aanleiding van een legaat of een schenking. In het algemeen worden die zaken absoluut juridisch gecheckt en nagekeken.

Sinds 2020 zit het KMSKA dus in een andere dynamiek en een andere werking. We hebben er zelf voor geopteerd om geen jurist in dienst te nemen omdat er voor het hele museum zoveel verschillende soorten dossiers aankomen, dat we beter per dossier een specialist raadplegen over de aanpak ervan. Een specialist in erfrecht is bijvoorbeeld nog geen specialist in overheidsopdrachten. Daarom laten we ons vaak met raad en daad bijstaan.

Ik kom tot de dialoog tussen de publieke en private actoren en het ethische kader. Er is binnen de museumsector heel veel gaande over een ethisch kader rond sponsorcontracten. We volgen die dialogen nauwgezet. In Nederland is die dialoog al lang aan de gang. Uiteraard hanteren we zelf wel bepaalde criteria. FARO is inderdaad aan het kijken of er met de sector een soort ethisch charter kan worden overeengekomen. Maar dat is momenteel een 'work in progress', dat we zelf met veel belangstelling volgen.

De voorzitter van de raad van bestuur heeft een heel terechte bedenking gemaakt over de herinnering aan mevrouw Ghesquière. Ik heb opgesomd wat we tot nu toe al hebben gedaan om dit legaat voldoende in de kijker te zetten.

Ik hoop in elk geval dat we de ICOM-code toepassen. Mocht dat niet zo zijn, dan zou ICOM ons absoluut op de vingers tikken. Laten we hopen dat een debat als vandaag zo iets niet tot gevolg heeft. Dan zou de imagoschade ten aanzien van het KMSKA nog groter zijn.

Voorzitter, ik heb al geantwoord op uw vraag over juridisch advies. Nu vragen we er inderdaad een als er dingen binnenkomen. Dat is zeer duidelijk. Daar kan Bruno Claesen misschien nog iets over zeggen. Er is wel degelijk overleg geweest met de regeringscommissaris over de manier waarop het legaat-Lens-Ghesquière destijds in de boekhouding van het Eigen Vermogen is opgenomen.

Bruno Claesen: Ik had de gewoonte om voor elke vergadering van de commissie de aanwezigheid van iemand van het kabinet te vragen, aangezien we eigenlijk geen ambtenarij boven ons hadden. Wij ressorteerden niet binnen de administratie van het departement. Daarom nodigde ik altijd een kabinetsadviseur op de vergadering van de beheerscommissie uit. Voor die periode was dat Sigrid Callebert, die nu regeringscommissaris is. Op dit moment volgt Hanneleen Broeckx de zaak op voor het kabinet van minister Jambon. Ik was er altijd over bekommerd dat men zou weten wat er gebeurt in het Eigen Vermogen. Vanwege onze vreemde situatie wilde ik er alleszins voor zorgen dat die lijn open bleef. Dat hebben we altijd zo gedaan.

Luk Lemmens: Onze algemeen directeur heeft op een zeer correcte manier geantwoord. Ik wil nog even plaatsen waar Carmen Willems zich op dat moment bevond. In 2017 was Manfred Sellink niet alleen algemeen directeur van het museum, maar in die hoedanigheid ook voorzitter van het Eigen Vermogen. De schenking is daar binnengekomen.

Carmen Willems is eind 2017 aangesteld als zakelijk directeur van het KMSKA. Ze heeft hier op een zeer correcte manier antwoorden gegeven. Maar voor de goede orde wil ik toch zeggen dat zij dit alles destijds vanaf de zijlijn heeft gevolgd, aangezien Manfred Sellink toen de algemene leiding had. Ik vind het zeer correct dat we dat hier ook stellen en dat men dat goed plaatst. Carmen Willems heeft nu de verantwoordelijkheid om hier op een correcte manier antwoorden te geven, maar de situatie was toen zoals ik ze heb geschetst.

2.2. Alain-Laurent Verbeke

Alain-Laurent Verbeke: Ik zal proberen kort te zijn. Ik heb drie punten. Hier worden nogal wat veel dingen besproken die eigenlijk totaal niet relevant zijn. Mijn drang naar efficiëntie wordt daardoor altijd geprikkeld.

Een eerste punt gaat over de praktijk in het verleden. Dat men geen juridisch advies vraagt bij de afwikkeling van een legaat of de interpretatie van een testament is oké als er maar juristen in die organisatie zijn. Als Annelies Verlinden daarbij zit, prima. Als Annelies Verlinden denkt dat er twijfel is, kan men een expert raadplegen. Het hoeft zeker niet de praktijk te zijn dat men telkens een jurist zal raadplegen. Bovendien is er eigenlijk geen jurist nodig om de letter van het testament en de lasten te begrijpen en te lezen. Men moet gewoon kunnen lezen. Er kunnen zich soms interpretatiekwesaties voordoen, waarvoor men dan wel een expert kan raadplegen.

Ik heb het al gezegd dat ik de aandacht voor de schattingsproblematiek overdreven vind. De algemeen directeur heeft terecht uitgelegd dat men voor een schatting bij aankoop een objectieve externe partij inschakelt. Hier ging het echter over een schatting voor een aangifte van een nalatenschap. Men had eerst niet gezien dat de heffing daarvoor 8,5 procent was, maar 8,5 procent was een evidentie. Voor de belastbare basis heeft het museum gewoon geluk gehad dat de fiscus is willen meegaan in een zeer sympathieke waardering, die wij niet zouden krijgen. Maar dat is oké. Vandaag is het trouwens 0 procent. Als men nu een aanvullende aangifte zou doen, zal men wel de tarieven van toen mogen betalen. Ik denk dat het weinig zin heeft. Men heeft gewoon geluk gehad dat de belastingdienst sympathiek was. Ik zou daar persoonlijk niet te veel woorden aan vuil maken.

De kern van de zaak is mijn tweede punt, namelijk de vraag hoe men de zaken zou kunnen rechtzetten. Een herstel kan men onmiddellijk linken aan een imagoherstel en reputatie. Dan wil ik nog kort iets zeggen over de toekomst: wat kan men beleidsmatig eventueel doen om dit soort van onverkwikkelijke zaken te vermijden? Dat ligt wel wat vervat in wat ik wil zeggen over het herstel.

Er is een klein team. Er zijn veel mensen met een passie voor cultuur en voor een museum. Ze gaan daarvoor door het vuur. Dat is mooi. Toch neemt zoiets, zoals ik daarnet heb gezegd, de verplichting niet weg om de stem van de dode te respecteren. Wat de algemeen directeur zegt, is geen ernstige interpretatie van het testament. Ze heeft het over de procenten, maar daar gaat het niet over. Het testament is zonneklaar. Er zijn een paar interpretatiepunten, zoals wanneer men die tentoonstelling moet houden. Daarvan zegt de redelijke interpretatie: twee jaar na de opening. Dat is zonneklaar. Maar ik denk dat er een probleem is met de 'mindset'. Zolang de cultuursector – ondanks de passie en ondanks alle mogelijke overtuigingen – niet de mindset heeft dat men bij de ontvangst van een legaat verplicht is om de lasten in een testament te respecteren, hebben we een probleem.

Hoe kan men dit nu herstellen? Door hier transparant en duidelijk over te communiceren met een zekere nederigheid, en te zeggen: de lessen zijn geleerd, we hebben ons misschien vergalopperd. Het KMSKA heeft zeker niets gedaan te kwader trouw. Uiteraard niet, het handelt vanuit een drive en een passie. Dat weet ik ook wel. Maar dat neemt niet de verplichting weg om in de zeer delicate kwestie van legaten en testamenten een voorbeeldrol op te nemen. Men kan dit als een opportuniteit opvatten. Ik roep het KMSKA op om dit probleem in een opportuniteit te veranderen, door te zeggen dat het als museum het legaat-Lens-Ghesquière zal honoreren.

Puntje een van de vijf punten die ik heb opgesomd, heeft het KMSKA al uitgevoerd. Er is een fonds-Lens-Ghesquière.

Puntje twee, ik vind echt dat het KMSKA moet opletten in plaats van vol te houden dat de interpretatie van de woorden conservatie, onderzoek enzovoort erop neerkomt dat het voor het hele museum bedoeld was. Dat is niet waar. Het staat heel duidelijk in het testament. Het is voor haar collectie. Het is natuurlijk niet omdat er vijf woorden staan, dat men aan elk woord 20 procent moet besteden. Neen, er staat conservatie, onderzoek enzovoort. Dan moet men dat doen binnen dat fonds.

Het KMSKA stelt dat het niet kan alloceren welke gelden vanwaar komen. Maar dat kan het wel degelijk. Als het over een aparte unit fonds-Lens-Ghesquière beschikt, kan het perfect het testament respecteren en voor die kunstcollectie al het nodige doen. Als het museum dat niet realistisch vindt en veel te moeilijk, moet het dat legaat weigeren. Het is heel simpel. Men moet ophouden met te doen alsof men niet anders kon. Het is mogelijk dat mevrouw Ghesquière na haar testament bepaalde uitspraken heeft gedaan. In 2010 was ze zeer duidelijk. Ze is bij de notaris geweest en heeft het in detail beschreven. Dat moet voor het KMSKA de bijbel zijn. Het moet dat testament letterlijk volgen. Het KMSKA mag daar geen millimeter van afwijken, tenzij er objectieve redenen zijn om af te wijken met een redelijke interpretatie. Ik vind het zeer bezwaarlijk dat het museum en zijn vertegenwoordigers hier blijven beweren dat het allemaal in de geest is van het testament gebeurt. Dat is niet zo.

Het derde punt gaat over de expositie en de catalogus. Ik ben blij te horen dat die er komen. Het museum moet werkelijk letterlijk doen wat in het testament staat. Ik verwacht dat de bezorgde burger de catalogus zal bekijken. Als niet voldaan is aan alle vereisten die in het testament staan, heeft het KMSKA een probleem. Het staat er letterlijk in. Het museum moet het volgen.

Ten vierde zegt het KMSKA dat er geen vaste plaats in het testament voorkomt. Ik heb het testament er nog eens bij genomen. Er staat letterlijk "een vaste tentoonstellingsruimte, waar een tiende van de collectie moet worden geëxposeerd." Het museum heeft daar geen interpretatiemarge, tenzij er een objectieve onmogelijkheid is. Mevrouw Willems heeft een goed voorbeeld gegeven, namelijk dat de gouaches niet langer dan zoveel maanden kunnen worden tentoongesteld. Wel, dan moet men ze om de drie maanden wisselen. Bepaalde andere stukken kunnen misschien twee jaar lang worden tentoongesteld. Maar het is niet aan het museum om dan te zeggen dat het niet goed uitkomt. Precies die mindset stoort me zo erg. Daardoor wordt de nalatenschap van erflaters niet respectvol behandeld, ook al is dat goed bedoeld, daar twijfel ik geen seconde aan. Mevrouw Willems heeft passie en doet een fantastische job maar dat neemt niet weg dat ze die regels moet volgen.

Hoe kan het KMSKA dit herstellen: door de vijf punten strikt na te leven naar de letter van het testament. Als het de zaken echt wil doen zoals het moet, steekt het in het al bestaande fonds het nettobedrag van het legaat, samen met de kunstcollectie. Het steekt daar dus 980.000 euro in. Dat zit in dat fonds en daarmee voert het museum uit wat in het testament staat. Het zorgt voor alles wat volgens puntje twee met de collectie van mevrouw Ghesquière moet worden gedaan, namelijk conserveren, restaureren en onderzoeken. De zaken in puntje drie, de expositie en de catalogus, kunnen daar allemaal mee worden betaald. Ook puntje vier, de vaste tentoonstellingsruimte voor een tiende van de collectie, moet dan worden nageleefd. Dan heeft het KMSKA het volledig hersteld. Het is helemaal niet moeilijk om dat recht te zetten. Het is gewoon zaak om het testament na te leven.

Mijn laatste punt gaat over wat het KMSKA beleidsmatig moet doen met het oog op de toekomst, en heeft echt te maken met de mindset. Ik ken directeurs van grote instellingen, waarvan sommige als persoonlijke vriend. Ze vertellen over een

mentaliteit in de cultuursector die ervan uitgaat dat het feit dat men zo hard zijn best doet, het recht geeft om alles een beetje ruim te interpreteren. Wel, dat is niet zo, en zeker niet als het over een testament gaat en de stem van een dode. Dat ligt me zeer na aan het hart. Wie respect wil hebben voor de doden, moet in zijn beleid ervoor zorgen dat een testament letterlijk wordt nageleefd. Dan moet men goed kijken wat de lasten zijn en onderzoeken of er een objectieve onmogelijkheid is om ze de respecteren. Daarvoor moet men dan expertadvies inwinnen.

Daarom pleit ik ervoor dat het KMSKA dit alles gebruikt als een kans om te tonen hoe het de mindset kan veranderen. Het kan daarmee een signaal geven aan erf-laters dat ze moeten opletten met veel rare wensen in een testament ten gunste van het KMSKA. Ik ken zo verschillende legaten. Onlangs zag ik in een legaat aan de zoo van Antwerpen nog rare voorwaarden staan. Als het KMSKA de voorwaarden niet kan naleven, of indien ze objectief mogelijk zijn maar niet passen voor het museum, moet het de erfenis weigeren. Nu al kan het KMSKA aan potentiële testatoren duidelijk maken dat ze wel voorwaarden mogen opleggen, maar niet mogen overdrijven. Dan ontstaat immers de kans dat het museum moet weigeren, en dat is ook niet de bedoeling. Twee, raad mensen aan, zoals ik al zei, dat wanneer ze een legaat geven, ze een testamentuitvoerder aanduiden zodat er iemand is die de checks and balances in de gaten kan houden en met het museum in dialoog kan gaan als er zich een discussie voordoet.

Ik zal het hierbij laten. Maar alstublieft, laat toch duidelijk zijn dat 'dancing around the bush' niet opgaat, alsof dit testament en de vijf puntjes die erin staan, niet duidelijk zijn. Ze zijn duidelijk en niet onderhandelbaar. Dat is voor mij zonneklaar. Als het museum daar blijft op insisteren, ga ik er ook zelf nog over doorgaan, want ik vind dat dit een gelegenheid moet zijn om die mentaliteit en die goed bedoelde mindset te corrigeren. Als het voor testatoren duidelijk wordt dat het gedaan moet zijn met rare wensen, dat ze een legaat kunnen geven en dat bepaalde zaken wel kunnen, zullen die testatoren met een testamentuitvoerder erbij misschien gerust kunnen zijn, en zullen de zaken ook werkbaarder zijn voor musea. Ik ben het ermee eens dat er soms legaten en schenkingen zijn waar mensen allerlei gekke bedenkingen bij hebben. Als het over schenkingen gaat, kan men de zaken gemakkelijk met de mensen bespreken. Als men te veel gaat bespreken, moet men zich echter, zeker bij testamenten, hoeden voor het verwijt van captatie en suggestie, of artikel 442quater van het Strafwetboek. Daar zit men wel met een probleem.

Vandaar het belang van algemene communicatie, duidelijkheid, en mensen oproepen om duidelijk te zijn in hun testament en om een testamentuitvoerder aan te stellen. Maar als er iets binnenkomt met specifieke wensen, check dan of het uitvoerbaar is. In ontkennend geval moet men weigeren. Anders komt men in situaties als deze terecht. Maar ik denk eigenlijk dat deze situatie niet eens zo moeilijk was. Indien het KMSKA de vijf punten van het testament vandaag nog voor 100 procent begint te respecteren en daarmee mevrouw Ghesquière en haar echtgenoot honoreert, doet het meteen een ongelooflijk cadeau aan de hele cultuursector door te zeggen: "Mea culpa, we hebben het goed bedoeld, maar we gaan het anders doen. We gaan dit nu rechtzetten en in de toekomst zullen we strikter zijn." Dan zal het KMSKA de cultuursector en alle toekomstige testatoren een dienst bewijzen.

2.3. Jan Ceuleers

Jan Ceuleers: In verband met het herstel heb ik eigenlijk niets toe te voegen aan wat professor Verbeke duidelijk heeft gezegd. Ik zou misschien nog wel suggereren om in de catalogus die zal worden gepubliceerd in september een facsimile van het testament af te drukken. Als de zaak opgelost wordt, helemaal volgens wat pro-

fessor Verbeke suggereert, en waarbij hij misschien zelf zou willen adviseren, kan het zo publiek mogelijk worden gemaakt ten aanzien van de hele sector.

Ik wil nog iets zeggen over mijn lidmaatschap van de Topstukkenraad. We hebben daar niet over gecommuniceerd binnen de Topstukkenraad. Het is een puur persoonlijke aangelegenheid, waarbij ik vind dat ik het algemeen belang heb gediend vanaf het begin, misschien vermengd met mijn vriendschap met Gilberte Ghesquière, die ik heb gekend als een vrouw die misschien een beetje wereldvreemd was en die schoonheid, waarheid en goedheid met elkaar associeerde. Telkens als ik naar het museum stapte, de eerste keer om een archiefmap te bekijken en de tweede keer om toegang te krijgen tot honderden mails en een aantal andere documenten, heb ik gedacht dat het niet zo erg kon zijn, maar het bleek elke keer erger te zijn. Mevrouw Willems heeft een onderhoud gevraagd. Ik ben er naartoe gegaan op 16 januari 2023. Ik heb mijn tekst voorgelezen. Ik heb achteraf nauwelijks iets gezegd. Ik zal ook niet herhalen wat mevrouw Willems heeft gezegd aangezien ik daarvan geen geschreven document heb.

In elk geval heb ik op 3 februari een aangetekende brief van haar gekregen, die duidelijk minstens gedeeltelijk door een jurist was geschreven. Er is dus dat juridisch advies, dat nog niemand heeft ingekeken, en die brief aan mij is een duplicaat daarvan. De brief eindigt met: "Gezien het bovenstaande is het dus duidelijk dat het Eigen Vermogen van het KMSKA haar algemeen legaat op de meest correcte en realistische wijze heeft uitgevoerd in lijn met de werkelijke bedoeling van wijlen mevrouw Ghesquière." Professor Verbeke heeft duidelijk gemaakt dat 'correcte en realistische wijze' hier nergens op slaat.

Ik heb drie juristen om raad gevraagd. Ze hebben me duidelijk gemaakt dat ik niet naar het parket kon stappen om klacht neer te leggen. Ze hebben gezegd dat een andere mogelijkheid is om als klokkenluider naar Audit Vlaanderen te stappen, aangezien dit echt wel als een onregelmatigheid kan worden bestempeld. Een derde mogelijkheid, waar ik dan op ben ingegaan, was dat ik contact kon opnemen met de pers, de zogenaamde vierde macht. Dan kan er misschien een debat ontstaan dat niet alleen het KMSKA maar de hele sector ten goede kan komen.

Het KMSKA heeft op geen enkel moment een voorstel gedaan. Het KMSKA zegt alleen dat er imagoschade is, terwijl ik mijn best heb gedaan om uit respect voor de nagedachtenis van Gilberte Ghesquière de waarheid naar boven te brengen. Wie aan de kant van de waarheid staat, hoeft niet te worden geassocieerd met imagoschade. Die heeft het museum dan eventueel aan zichzelf toegebracht. Niet de boodschapper telt, maar de boodschap. Dat is alles wat ik te zeggen heb.

2.4. Aanvullende vragen en antwoorden

Cathy Coudyser: Ik heb een korte vraag aan de heer Ceuleers, die ik wil herhalen uit de eerste ronde. Ik begrijp dat hij een bezorgde burger is en de nodige stappen zet. Maar waarom heeft hij de zaak in de openbaarheid gebracht, en is hij niet in dialoog blijven gaan met het museum? Mocht hij hebben ondervonden dat dat om een of andere reden moeilijk ging, waarom heeft hij dan geen andere erfgoedinstellingen of instanties gecontacteerd die daarin eventueel kunnen bemiddelen?

Jan Ceuleers: Voorzitter, ik denk niet dat een burger zich in de plaats van het parlement of van de wetgevende of rechterlijke macht moet stellen. Ik kan alleen signaleren. Ik heb dus geen enkel persoonlijk belang bij deze zaak, noch enig gewin, imagowinst of wat dan ook. Ik ben gepensioneerd. Waarom ben ik naar de pers gestapt? Ik heb het net voorgelezen. Die aangetekende brief was een duidelijk 'end of the line'. Het museum had me aanhoord. Ik heb de 'summary' per mail gestuurd en dat is het antwoord dat ik heb gekregen.

Misschien is het vervelend dat ik dit hier te berde breng, maar ik werk intussen aan een boek over Permeke. Eind augustus houd ik een lezing op een studiedag georganiseerd door het Permekemuseum in Jabbeke. Ik heb na maart gevraagd aan een bevriende curator in het museum of ik in het depot naar de werken van Permeke mocht komen kijken. Dat heeft trouwens absoluut het hoogste niveau. In de jaren 50 heeft directeur Van Beselaere heel veel grote aankopen gedaan. Na twee mails heb ik echt moeten insisteren en gevraagd: "Dus, mevrouw Willems, u ontzegt mij toegang tot het depot?" "Ja, zolang er een conflict is tussen ons, kunnen wij geen samenwerking aangaan." Ik wil geen samenwerking, ik wil gewoon in het depot werken gaan bekijken, die trouwens eigendom zijn van de Vlaamse Gemeenschap. Is dat niet een beetje vreemd?

Carmen Willems: Ik heb een hand uitgestoken om met Jan Ceuleers een dialoog aan te gaan.

Jan Ceuleers: Op geen enkel moment is er iets anders gekomen dan 'realistisch en correct'. Nu kan mevrouw Willems gewoon over de zaak zwijgen.

De voorzitter: Elke collega kan in de zaal zijn eigen analyse maken. Ik ga ervan uit dat we daar nog een gedachtewisseling over zullen hebben. Dank u wel, mijnheer Ceuleers. Ik denk dat u op de vragen hebt geantwoord, tenzij u nog niet klaar bent.

Jan Ceuleers: Neen, ik denk dat ik klaar ben. Eigenlijk heb ik ook niet veel te vertellen, tenzij dat het elke burger vrij staat om naar de pers te stappen als hij denkt dat die vierde macht enige betekenis zal hebben. Journalist Geert Sels heeft voldoende ervaring en is geen jonkie. Een van zijn werkerreinen is juist het functioneren van culturele instellingen. Ik dacht dat hij de meest geschikte man was om te contacteren.

Manuela Van Werde: Houdt het hier nu op voor de heer Ceuleers?

Jan Ceuleers: Misschien kan ik herhalen wat de heer Verbeke als besluit zei. Hij vindt dat het voor hem niet gedaan is zolang hij zich inzet voor het algemeen belang. Ik denk dat deze zaak echt symptomatisch kan zijn. De minister heeft het zoveel gehad over de toekomst. Wel, ik denk dat het belangrijk is dat er een correcte en ernstige oplossing wordt gevonden, in plaats van uitvluchten te blijven zoeken.

De voorzitter: De heer Ceuleers kan niet langer blijven. Mevrouw Willems kan straks antwoorden op dit specifieke element.

Katia Segers: Dank u voor alle antwoorden. Er zijn ook een aantal antwoorden niet gegeven. Ik zal de vragen gewoon herhalen. Het gaat over de vragen die ik gesteld had over de samenwerking, het aantal projecten van tekeningen die uiteindelijk zijn teruggetrokken, en wat er gebeurd is met de bruikleengevers. De allerbelangrijkste vraag die vandaag rest, is de volgende. Professor Verbeke reikt een oplossing aan. Hij legt uit hoe er kan worden gecompenseerd en genoegdoening gegeven, en hoe de letter van het testament kan worden uitgevoerd. Is het KMSKA daartoe bereid? Dat is eigenlijk de allerbelangrijkste vraag. Zal het daarvoor zorgen?

Misschien horen we inderdaad niet te zeer door te gaan op de schattingen, maar toch. Het KMSKA zegt dat zijn schattingen een verzekeringsschatting zijn, die de belastingen dan hebben gevolgd. Maar die slaan alleen op aankopen. Acquisitie is veel meer dan aankoop. Acquisitie is ook verwerving via schenking en bruikleen. Dus, nogmaals, het KMSKA heeft ervoor gekozen om op de een of andere manier artikel 5.2 van ICOM niet te respecteren. Dat stellen wij vast.

Welke eigen mensen hebben die schattingen gedaan?

Carmen Willems noemt de kunstmarkt volatiel. Ik kan echt niet geloven dat die Permekes en die Degas in waarde zullen verminderen. Een Degas is op 900 euro geschat. Mevrouw Willems beweert terecht dat ze voor schattingen niet naar kunsthandelaars kan gaan, maar er zijn wel collega's binnen de Belgische en Vlaamse museumwereld, bijvoorbeeld voor de Afrikaanse kunstwerken. Waarom werd bijvoorbeeld niet naar de collega's van Tervuren gegaan?

De allerbelangrijkste vraag is hoe het KMSKA zal compenseren. Is het bereid te doen wat professor Verbeke voorstelt?

Karin Brouwers: Zoals ik het heb begrepen, heeft professor Verbeke met al zijn kennis van zaken bijna de pap in de mond gegeven en vijf acties opgesomd waarmee het KMSKA een en ander kan rechtzetten. Ik zou dat toch ter harte nemen. Wees daar transparant in. Professor Verbeke hoopt dat de raad van bestuur het daar daadwerkelijk eens over zal hebben. Als dan misschien bij de opening van de tentoonstelling in de speech kan worden verteld wat er precies is gebeurd, dan zie ik daar niet veel problemen in. Dan kan de zaak stilaan worden afgerond. We hoeven ze niet erger te maken dan ze is.

Hoe gaat men als bestuur – in dit geval van een museum – om met vragen van burgers? Als politici is die situatie ons vertrouwd. Velen van ons hebben ook lokaal ervaring. Dat dit niet altijd eenvoudig is, begrijp ik. Maar misschien kan er binnen de raad van bestuur nagedacht worden over een soort adviesraad. Dan is er een kanaal voor mensen die inspraak willen hebben bij bepaalde zaken. Misschien bestaat zoiets al en kan het KMSKA het ons toelichten. Zijn er formulieren waarmee mensen via de website op zijn minst toch al bepaalde dingen kunnen doorgeven? Kan dat worden uitgebreid naar een verdere inspraak van het publiek? We weten dat burgers zoiets graag hebben. Hoewel het niet aan mij is om daarover te beslissen, zou ik wel suggereren om dit te overwegen. Als het toch niet gebeurt, zal ik daar uiteraard niet boos om zijn.

Ik heb bij een vorig bezoek aan het museum al eens gepolst naar het uitblijven van een artistiek directeur.

Ook bij de vragen om uitleg aan de minister-president heb ik al gepeild naar de policy in verband met de foto's die circuleren van diners in de Rubenszaal.

In verband met de schattingen citeer ik het antwoord van de minister-president, waaruit blijkt dat dit toch een belangrijk element was: "Collega's, ik moet eerlijk zeggen dat ik ook de wenkbrauwen fronste toen ik vernam dat een dergelijke schatting door eigen experts gebeurt. Dat deed mij de wenkbrauwen ook fronsen, want de schatters hebben er dan alle belang bij dat die waardeschatting zo laag mogelijk is. Ik zou dit niet weer openen, maar ik denk dat we daar wel positie moeten innemen naar de toekomst toe."

In dat verband moeten we toch eens kijken wat ICOM daarover voorschrijft, aangezien men wel iets verwerft. Men koopt het niet aan, maar verwerft het wel. Dat is niet hetzelfde als een bruikleen. Daar mag echt wat klaarheid in komen. Ik denk niet dat we dat hier vandaag gaan oplossen. Maar het is een boodschap aan het KMSKA om misschien eens samen te zitten met andere musea met het oog op duidelijke en degelijke richtlijnen die dergelijke discussies overbodig maken voor de toekomst.

Meyrem Almaci: Voor mij als volksvertegenwoordiger van Groen gaat het in verband met de ICOM-code niet zozeer over de vraag of die schatting nu nog iets uitmaakt. De heer Verbeke vindt die aandacht overdreven, wat ik vanuit zijn perspectief ook wel snap. Gedane zaken nemen geen keer in dit geval. De wetgeving

is veranderd. Financieel zou men zijn broek scheuren aan een herziene aangifte, wat niet zinvol is voor een instelling.

Waar het nu wel om gaat, is de mindset, zoals Alain-Laurent Verbeke terecht opmerkt. In punt 5.2 van de ICOM-code staat letterlijk: "Valuations may be made for the purposes of insurance of museum collections." Dat gaat over de verzekeringswaarde, niet over de marktwaarde. En verder: "When the museum itself may be the beneficiary, appraisal of an object or specimen must be undertaken independently." Zoiets is niet voor interpretatie vatbaar. Woorden hebben hun waarde, ook voor het legaat.

Mijn analyse na de hoorzitting is dat men een ICOM-code niet kan herinterpreteren, en een legaat evenmin. Van de vijf punten van de heer Verbeke is er al één vervuld. Deze commissie kan echter geen genoegen nemen met de vraag op zich. Vandaag wil men een engagement horen. Het is aan de raad van bestuur om ervoor te zorgen dat de vier andere punten terdege worden uitgevoerd, zoals professor Verbeke heeft uiteengezet. Ik houd geen rekening met wat ik her en der allemaal heb gehoord. Er is geen interpretatiemarge.

Over het feit dat iemand zich als klokkenluider gedwongen voelt om naar de pers te gaan, mag een moreel oordeel worden geveld. Dat mag ook het museum doen, en wijzen op de imagoschade die het heeft geleden. Maar de rol van deze commissie moet erin bestaan om te onderzoeken hoe verdere imagoschade kan worden voorkomen en mogelijke fouten kunnen worden hersteld.

Er is geen interpretatiemarge bij de woorden van dat legaat. Het KMSKA begeeft zich daarmee juridisch op glad ijs. Het is in het absolute belang van het KMSKA om de woorden van de professor goed in de oren te knopen. Ik zou het maximale scenario adviseren, zonder enig risico te nemen en te twisten over het precieze scenario. Het KMSKA zou het maximale scenario moeten omarmen, in zijn eigen belang en als eerbetoon aan het legaat-Lens-Ghesquière. Het zou dan werken als een eerbetoon aan al die mensen die er hun hart en ziel in hebben gestoken, met hun keihard werkende equipe.

Een intentieproces is niet aan de orde. De intentie is goed. Maar als er zo aan de alarmbel wordt getrokken en een zo duidelijk signaal wordt gegeven, zal ik daar niet over discussiëren. Dat is voor mij als lid van deze commissie zeer duidelijk. Ongeacht de voorgeschiedenis verwacht ik dat de raad van bestuur zijn rol speelt en ervoor zorgt dat het maximale scenario wordt uitgevoerd, in het belang van het KMSKA en de hopelijk nog talrijke toekomstige legaten. Datzelfde geldt dan voor de lessen rond juridische adviezen enzovoort. Dat is mijn warm pleidooi. Ik hoef daar zelfs geen antwoord op maar dat is wel de manier waarop ik ernaar zal kijken omdat ik vrees dat elke andere houding het museum kwetsbaar zou maken.

In die zin, met alles wat hier voorligt, met de woorden zoals ze letterlijk zijn, is dat niet gewoon mijn oproep maar ook mijn expliciete verwachting als lid van deze commissie. Dit dossier verdraagt geen afdingen. Laat ons in een discussie over goed bestuur en imago niet langer aftasten hoe ver een geest kan reiken.

Zelf was ik niet bevriend met de legatarissen, die ik immers niet ken. Anderen waren dat wel, en een van hen is komen getuigen. Maar het is een welles-nietesspel. Om daaruit te blijven, is het expliciete woord onze beste vriend. Ik stel voor dat we ons daaraan houden en dat we als commissie die rol voor de toekomst expliciet spelen. Ik zal dat alvast doen.

Luk Lemmens: Voorzitter, geachte aanwezigen, ik heb goed geluisterd naar wat u gezegd hebt. Ik heb ook geluisterd naar tal van andere tussenkomsten. Wij zullen op de eerstvolgende raad van bestuur deze zaak grondig bespreken.

De heer Verbeke heeft hier een duidelijk advies gegeven. Ik kan u alleen maar zeggen dat wij een ander advies hadden. Het gebeurt al eens dat juristen van mening verschillen.

Maar goed voorzitter, ik neem uw woorden ter harte. We zullen op de raad van bestuur deze zaak bespreken en bekijken welke oplossing we kunnen bereiken.

Maar we blijven ervan overtuigd dat we de afhandeling correct hebben uitgevoerd. Mevrouw Willems heeft al heel duidelijk gezegd dat er al een aantal zaken ondernomen zijn met betrekking tot het legaat-Lens-Ghesquière. We zullen in september de tentoonstelling organiseren. We zullen de catalogus uitgeven. Dat zit allemaal al in de planning.

Als er verontruste burgers zijn, kunnen die bij ons terecht. Maar dan willen we graag met hen in dialoog gaan en in dialoog blijven gaan. Het is niet fijn dat mensen dan de weg naar de media zoeken. Dan is er immers geen dialoog meer. Dan is men de krant aan het opzoeken om aandacht te krijgen. Dat betreur ik ten zeerste.

Het laatste dat ik zal zeggen, is dat we dit zullen bespreken in onze raad van bestuur en met ons managementteam.

De voorzitter: Mijn uitdrukkelijke dank daarvoor ten persoonlijke titel, en ik denk dat ook te mogen zeggen namens de commissie.

Meyrem ALMACI,
voorzitter

Katia SEGERS
Filip BRUSSELMANS
Cathy COUDYSER,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

CJM	Cultuur, Jeugd en Media
DAB	dienst met afzonderlijk beheer
EVA	extern verzelfstandigd agentschap
EVKMSKA	Eigen Vermogen KMSKA
FARO	= Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed
ICOM	International Council of Museums
KB	Kanselarij en Bestuur (beleidsdomein van de Vlaamse overheid)
KMSKA	Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen
MSK	Museum voor Schone Kunsten
SPECTRUM	Standaard voor collectiemanagement in musea